

RAPPORT

Tilleggsutredning:

Beitebruk og seterdrift for sau og storfe i Oppdals og Rennebus deler av Trollheimen og Ilfjellet

Oppdragsgiver: Rennebu og Oppdal kommuner

Emne: Effekter av inngrep og forstyrrelser på bufe på utmarksbeite

Dato: 05.01.2023

NATURRESTAURERING

Innholdsfortegnelse

1. Bakgrunn	5
2. Metodikk og avgrensninger	6
3. Resultater og vurderinger	8
3.1. Del 1. Dagens situasjon	8
3.1.1. Verdi av utmarksbeite	8
3.1.2. Felles problemstillinger i alle beitelag	9
3.1.2.1. Utbygging og inngjerding	10
3.1.2.2. Ferdsel	13
3.1.2.3. Samlet belastning	19
3.1.3. Oversikt over beitelagene	19
3.1.3.1. Trollheimen søndre	20
3.1.3.2. Gjevillvassdalen	22
3.1.3.3. Gjevillvassdalen-Skardalen kalvsankelag	23
3.1.3.4. Skaret	25
3.1.3.5. Vekveselva-Lia	27
3.1.3.6. Nordskogen	29
3.1.3.7. Skardalen-Skugglia	31
3.1.3.8. Gisnadalen	32
3.1.3.9. Ramsfjell	34
3.1.3.10. Nerskogen	36
3.1.3.11. Grindal	37
3.1.3.12. Ilfjellet	38
3.2. Del 2. Tiltak (fremtidig utmarksbeite for bufe i forhold til inngrep og forstyrrelser)	40
3.2.1. Relevante tiltak i alle beitelag	40
3.2.1.1. Utbygging og inngjerding	40
3.2.1.2. Ferdsel	42
3.3.3. Konkrete vurderinger per beitelag	43
3.3.3.1. Trollheimen søndre	44
3.3.3.2. Gjevillvassdalen	44
3.3.3.3. Gjevillvassdalen-Skardalen kalvsankelag	45
3.3.3.4. Skaret	45
3.3.3.5. Vekveselva-Lia	45
3.3.3.6. Nordskogen	46
3.3.3.7. Skardalen-skugglia	46
3.3.3.8. Gisnadalen	46
3.3.3.9. Ramsfjell	47

3.3.3.10. Nerskogen	47
3.3.3.11. Grindal.....	48
3.3.3.12. Ilfjellet	48
4. Referanser	49
4.1. Personlige meddelelser.....	49
4.2. Litteratur	50

Dato: 05.01.2023	Rapportnr: 2023-01-05
Rapportnavn: Tilleggsutredning: Beitebruk og seterdrift for sau og storfe i Oppdals og Rennebus deler av Trollheimen og Ilfjellet	
Oppdragsgiver: Rennebu og Oppdal kommuner	
Utarbeidet av: Ole Tobias Rannestad	
Prosjektleder: Ole Tobias Rannestad	E-post: ole.tobias.rannestad@naturrestaurering.no

Forsidefoto: Inngjerdet hyttetomt i utredningsområdet, oktober 2022.

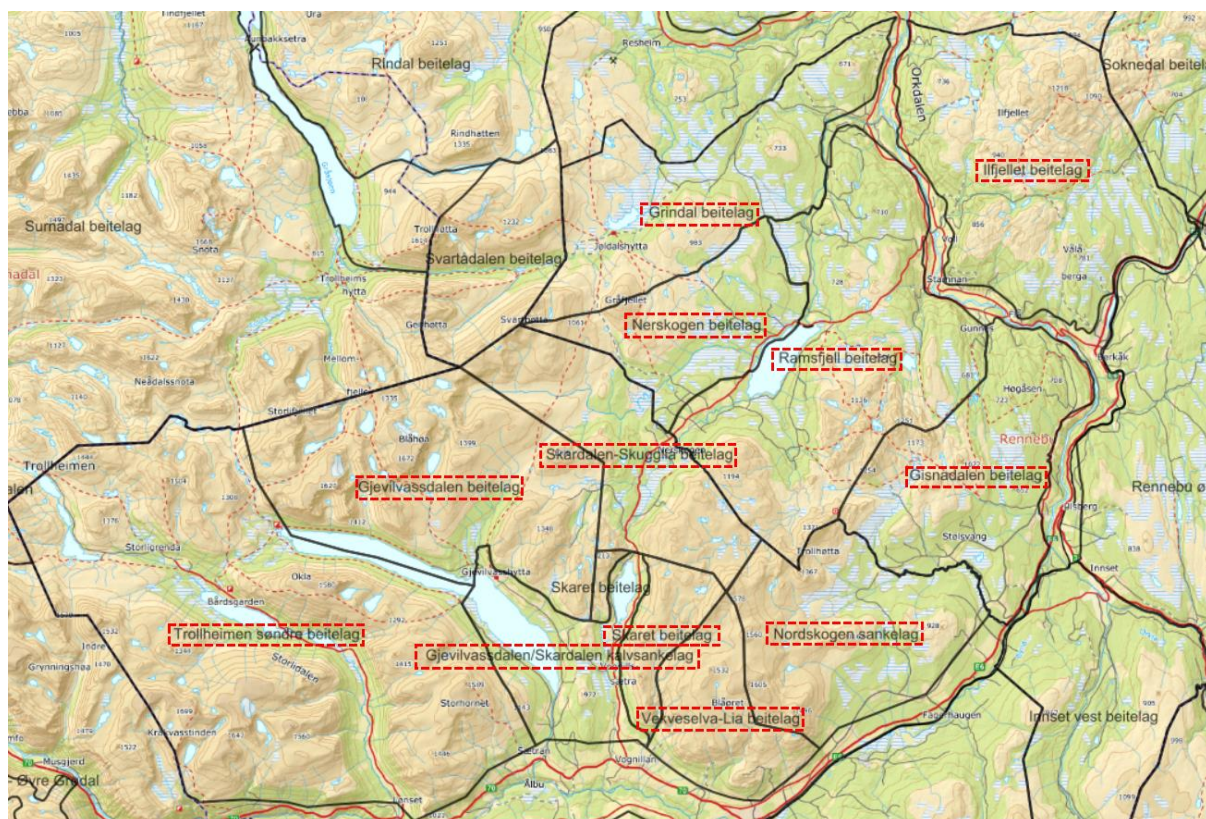
1. Bakgrunn

NaturRestaurering AS (NRAS) utarbeidet i 2021 rapporten «Felles kunnskapsgrunnlag for beitebruken i Trollheimen» (Rannestad 2021, heretter: «Felles kunnskapsgrunnlag»). Oppdraget ble utført på vegne av fem kommuner, og inkluderte problemstillinger knyttet til inngrep og forstyrrelser for tamrein og husdyr på utmarksbeite innenfor Trollheimen og Ilfjellet i Trøndelag og Møre og Romsdal fylker. Rennebu og Oppdal kommuner har siden ønsket videre utdypning av problemstillingene direkte knyttet til sau og storfe på utmarksbeite innenfor arealene til 12 beitelag/sankelag/kalvsankelag (heretter omtales alle som «beitelag») i de delene av disse to kommunene som omfatter Trollheimen og Ilfjellet (Figur 1 og Figur 2).

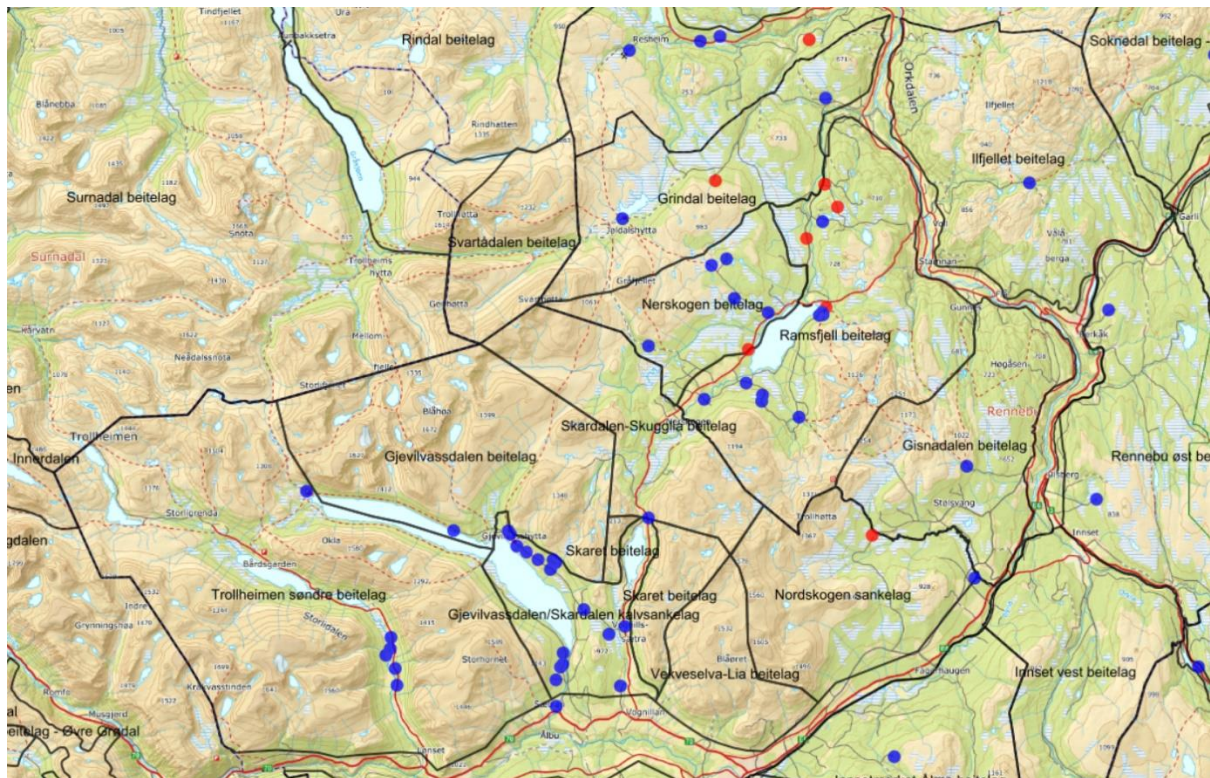
Oppdragsgiver ønsker en to-delning av rapporten:

1. Første del skal gi en redegjørelse for «nåsituasjonen». Det meste av dette arbeidet ble gjort i «Felles kunnskapsgrunnlag», men i tillegg skal aktuelle beitelag kontaktes og involveres. Utfordringene til beitelagene skal beskrives, sammen med vurderinger av virkninger av ferdse, eksisterende og godkjente planer og tiltak på beitebruk med bufe i området.

2. Andre del skal foreslå retningslinjer og tiltak for videre forvaltning og utvikling av utmarksbeitearealene i Trollheimen som hensyntar beitebruk og seterdrift for sau og storfe.

Figur 1. Beitelagene omhandlet i denne tilleggsutredningen. Beitelagene er avgrenset med svart strek, og navene er rammet inn med rødt. Samtlige faller inn under Oppdals og Rennebus deler av Trollheimen og Ilfjellet. Kartkilde: kilden.nibio, 21.9.2022.

Figur 2. Setre markert innenfor de 12 beitelagene. Felles seter: røde punkter; enkelt seter: blå punkter. Jamfør Figur 1. Kartkilde: kilden.nibio 18.11.2022.

2. Metodikk og avgrensninger

Av praktiske grunner er denne tilleggsutredningen i stor grad bygget opp etter samme mal som «Felles kunnskapsgrunnlag». Det henvises også til «Felles kunnskapsgrunnlag» for metodisk tilnærming.

Det overordnede inngrepsbildet i Trollheimen som helhet (inkludert de aktuelle delene av Rennebu og Oppdal kommuner; heretter «utredningsområdet») er i tekst, inngrepskart og detaljkart i stor grad presentert i «Felles kunnskapsgrunnlag». Siden denne tilleggsutredningen omhandler et redusert utredningsområde, og siden problemstillingene ikke omhandler tamrein, har det vært behov for å skaffe til veie oppdatert informasjon om situasjonen i 2022. Noen mindre endringer i inngrepsbildet har også skjedd det siste året.

De viktigste tilskuddene til ny kunnskap har blitt hentet inn fra representanter for de 12 beitelagene. Kommunene videreformidlet navn og kontaktinformasjon til lederne i samtlige beitelag, samt til seterbrukere innenfor det samme området. Alle ledere for beitelag ble kontaktet av utreder. Møter ble gjennomført i forbindelse med feltbefaringer, eller per telefon/videomøte høsten 2022. For noen av beitelagene ble møte gjennomført med andre medlemmer enn formell leder, og ved noen av tilfellene stilte beitelagene med flere representanter. Utvalgte seterbrukere fra de to kommunene ble kontaktet på samme vis. Formålet med separate intervjuer av seterbrukere var primært for å undersøke om problemstillingene avviker mellom utmarksbeite knyttet til seterbruk og annet

utmarksbeite, og samt få inntrykk av forskjeller i problemstillinger mellom storfe og sau. Oversikt over personer som har bidratt med informasjon og kunnskap er listet opp i referanselista (kap. 4).

Noen litteraturkilder er benyttet, og disse er referert til i teksten og i referanselista. Offentlige databaser oppdateres relativt jevnlig, og søk ble gjort i Miljøstatus (miljostatus.no), Naturbase (naturbase.no), Økologiske grunnkart (okologiskegrunnkart.no) og Kommunekart (kommunekart.com), for å fange opp evt. endringer av relevans etter ferdigstilling av «Felles kunnskapsgrunnlag» i 2021. NIBIOs database «Kilden» (kilden.nibio.no) har blitt benyttet til all informasjon om beitelagsgrenser, beitekvalitet, antall dyr sluppet innenfor beitelagene, antall fordelt på art, tapstall m.m. Alle gjengitte tall er fra driftsåret 2021 (tall for 2022 forelå ikke da arbeidet med denne rapporten startet), og ble lastet ned 21.9.2022. Verdsetting av beitekvalitet for sau og storfe er også benyttet slik disse er presentert i kilden.nibio. Henvisninger til beitekvalitet er kun basert på kilden.nibio, og det tas ikke hensyn til når kartlegging av beitekvalitet ble utført, eller om det finnes motstridende vurderinger av beitekvalitet utført av andre enn NIBIO.

I kilden.nibio er Gjevillvassdalen-Skardalen kalvsankelag i Oppdal markert som eget «beitelag». Dette området består i praksis av arealer fra tre andre beitelag, men dette kommer ikke frem i kartene og tilhørende datamateriale fra NIBIO. Denne mangelen har komplisert visuell fremstilling, datapresentasjon og vurderinger for disse beitelagene. Fra kap. 3.1.3. og videre er det gjort et forsøk på å vurdere de tre beitelagene ved å se bort fra kalvsankelaget.

Strava «heat map/varmekart» (lastet ned 25.10.2022) er inkludert for oversikt over viktigste områder for ferdsel i utredningsområdet. Strava-kart baseres på GPS-posisjoner for brukere som har Strava-applikasjonen (et sosialt-media-konsept for trening og utendørsaktiviteter). Kartene oppdateres fortløpende hver måned, og viser aktivitetsmønster for de siste to årene. Det er viktig å huske at mange brukere av utmarka ikke bruker Strava (i Oslo har ca. 8% av befolkningen Strava-applikasjonen; Venter m.fl. 2021), de som bruker den kan reservere seg mot at deres aktivitet blir synlig for andre, og områder/ruter med svært lite aktivitet vil ikke komme frem på kartene. I tillegg preges kartene av om folk definerer en gitt aktivitet likt (fottur om vinteren kan f.eks. registreres enten som vinteraktivitet eller som fottur). Strava-kartene skal tolkes med noe forsiktighet, men de gir et godt minimumsbilde av hvor det meste av ferdsel har foregått de siste to årene innenfor utredningsområdet.

Sau og storfe beiter i utmark i barmarksesongen. Når dyr slippes og sankes inn varierer fra år til år og sted til sted, men overordnet er problemstillinger knyttet til senhøst, vinter og tidlig vår lite relevant (dvs. ca. fra oktober til mai). Unntaket er dersom f.eks. innføring av brøyting på tidligere ubrøytet vei medfører etablering av bebyggelse, løyper eller annet som også vil kunne påvirke beitedyr i barmarksesongen. Der slikt er relevant, diskuteres det i teksten.

I Norge er det fri ferdsel i utmark. Beitelagene har beiterett innenfor sine grenser, men også plikt til å vokte dyrene. En rekke lover skal regulere samspillet og konfliktene mellom ulike brukerinteresser i utmark. Dette inkluderer plan- og bygningsloven, beiteloven, friluftsløven, naturmangfoldloven, dyrevelferdsloven, grannegjerdeloven, m.fl. Denne rapporten går ikke inn i lovverket, men har som formål å beskrive eksisterende situasjon, og foreslå tiltak. I hvilken grad tiltak er gjennomførbare eller ikke innenfor lovverket, vil bli opp til kommunene og andre forvaltningsmyndigheter å vurdere.

Problemstillingene omfatter store arealer av svært varierende karakter ift. topografi, vegetasjon, menneskerelatert påvirkning m.m. Mer enn 100 personer med egne besetninger er medlemmer i de aktuelle beitelagene, og i tillegg kommer en rekke seterbrukere. Kombinert medfører dette at påvirkning av inngrep og forstyrrelser i ulike områder, og på ulike personer/besetninger, kan variere svært mye. Å skaffe til veie detaljert beskrivelse av driftsforhold og utfordringer for alle medlemmer og seterbrukere ligger utenfor dette oppdraget.

Det understrekes at utredningen har som formål å få frem problematiske sider av samspillet mellom utmarksbeite og menneskerelaterte inngrep og forstyrrelser, og fremme forslag til hvordan dette kan avbøtes. Utredningen er ikke en kritikk av utmarksbasert friluftsliv og næringsvirksomhet i seg selv. Verken utreder, eller personene som har blitt kontaktet av utreder, har ønske om å legge omfattende begrensninger på f.eks. rettigheter knyttet til ferdsel i utmark.

3. Resultater og vurderinger

Utredningsområdet omfatter opprinnelig 11 beitelag (Figur 1), definert i 1978. I Oppdal har Gjevillvassdalen-Skaret kalvsankelag siden blitt etablert, og dette overlapper med tre andre beitelag. I tillegg kommer en rekke setre innenfor de respektive beitelagene (Figur 2). Det understrekes at vurderingene i rapporten primært omfatter problemer mellom utmarksbeitenæringa og eksterne inngrep/forstyrrelser. Med dette menes at friksjon mellom beitelag og beitelagsmedlemmer, mellom setre og beitelag, mellom ulike arter (sau vs. storfe) o.l., i svært liten grad omhandles. Friksjonsskapende problemstillinger innenfor næringa er f.eks. at nedleggelse av bruk medfører fravær av vedlikehold av sperreutgarder (dvs. sperregjerder mellom inn- og utmark), samt at redusert/avsluttet dyrehold skaper et «vakuum» som gjør at dyr fra nabo-beitelag ofte trekker inn i «tomme» områder. Beitelagene i utredningsområdet har felles grenser over store avstander, og beitedyrene går for det aller meste fritt i beiteperioden. Stort sett oppholder sau og storfe seg det meste av sesongen innenfor grensene til områdene/beitelaget de er sluppet ut, men dette kan variere mye basert på sted, år og besetning. Terrengformasjoner, beitekvalitet, vannføring, rovdyr tetthet, forstyrrelser fra folk/løshunder/utbygging o.l., besetningenes tamhetsgrad, tettheten av beitedyr i området m.m., vil i stor grad påvirke hvordan dyrene fordeler seg utover sesongen. Sammenblanding og beiting på tvers av grensene kan være en konsekvens av inngrep og forstyrrelser, men det kan også være andre årsaker.

3.1. Del 1. Dagens situasjon

3.1.1. Verdi av utmarksbeite

Utmarksbeite foregår over det aller meste av utredningsområdet i Rennebu og Oppdal, og utgjør en betydelig kilde til lokal verdiskapning (Tabell 1). Dersom tilgangen på utmarksbeite skulle gå bort eller reduseres betydelig er det lite trolig at produksjon av sau/lam vil kunne lønne seg (Rennebu kommune 2014). Det har blitt estimert at sau og lam i området tar opp mer enn 2/3 av sitt årlige totale fôropptak på utmarksbeite (Oppdal kommune 2018a). Sau er den suverent mest tallrike arten i utredningsområdet (snaut 27 765 sau og lam sluppet i 2021), men også storfe (957 dyr i 2021) utgjør et betydelig antall. Sau beiter i praksis i hele området, mens storfe opptre mer flekkvis og lavere i

terrenget. Geit og hest er fåtallige. I tillegg til økonomisk verdi av utmarksbeitet i seg selv, er beiting i utmark viktig for bevaring av kulturlandskap, opprettholdelse av biologisk mangfold og økologiske prosesser, m.m. Dette er ikke vektlagt i denne utredningen, men er sentralt når den totale verdien av utmarksbeite på natur og samfunn skal vurderes. Det bør også nevnes at mye av utmarksbeitet i utredningsområdet per i dag gror igjen. Dette kan delvis være en følge av klimaendringer, men mye er et resultat av endret bruk av utmarka (mindre beite, vedhogst m.m.). I praksis medfører gjengroing ofte et delvis tap av beiter, selv om tapet ikke er forårsaket av utbygging. Ved nedleggelse av bruk og reduksjon av antall dyr på utmarksbeite, vil gjengroing mange steder tilta.

Tabell 1. Grovt overslag over årlig verdi av utmarksbeite for sau og storfe i utredningsområdet i Oppdal og Rennebu i 2021. Metodikk følger Oppdal kommune (2018a) og Strand m.fl. (2021).

Art	Antall dyr, 2021	Antall føreheter (ffe)*	Verdi/ffe (NOK)**	Faktisk verdi (NOK)/år
Sau og lam	27 765	104 dager x 1 ffe	4	11 550 240
Storfe	957	67 dager x 5 ffe	4	1 282 380
Totalt	28 722			12 832 620

*Tall fra Oppdal kommune (2018a).

**Tall fra Strand m.fl. (2021), tilsvarer ca. prisen på kraftfôr tilsvarende 1 ffe for sau.

3.1.2. Felles problemstillinger i alle beitelag

Samtaler med representanter for beitalagene i 2022 har avdekket at problemstillingene i stor grad er identiske eller overlappende med det som er skrevet i «Felles kunnskapsgrunnlag». Også for seterdrift er problemstillingene i praksis like. Mange problemstillinger fremstår også som felles innenfor hele eller deler av de respektive beitelagene. Det har vært tilfeller hvor enkelte i beitenæringa har ansett visse problemstillinger som lite relevante i sitt eget bruksområde, men de har likevel hatt forståelse for at medlemmer i andre deler av beitelaget (eller i andre beitelag) har en annen opplevelse.

Påvirkning på utmarksbeite, slik dette er definert i konsekvensutredninger i Norge (SVV 2018), er gjengitt i Tabell 2.

Tabell 2. Skala for vurdering av påvirkning på utmark i Håndbok V712 (SVV 2018).

Tiltakets påvirkning	Utmark (utmarksbeite)
Ødelagt/sterkt forringet	Arealbeslag eller fragmentering som fjerner muligheten til effektiv utnyttelse av beiteområder.
Foringet	Arealbeslag eller fragmentering som i betydelig grad reduserer muligheten til effektiv utnyttelse av beiteområder.
Noe forringet	Arealbeslag eller fragmentering av beiteområder som i noen grad reduserer muligheten til effektiv utnyttelse av beiteområder.
Ubetydelig endring	
Forbedret	Bedret arrondering av beiteområder. Reduksjon av påkjørselrisiko for beitedyr.

Basert på informasjon fra beitelagene i utredningsområdet, er det tre hovedproblemstillinger som skiller seg ut:

- Utbygging, særlig av fritidsbebyggelse (inkludert nedbygging av beiter og inngjerding)
- Ferdsel i utmark (inkludert hund/løshund og sykling)
- Samlet belastning

En fellesnevner for disse tre punktene, er at de mange steder også medfører betydelig med merarbeid for utmarksbeitenæringa.

3.1.2.1. Utbygging og inngjerding

For detaljer om den fysiske inngrepssituasjonen i relevante deler av Trollheimen og Ilfjellet; se «Felles kunnskapsgrunnlag». Utbygging på utmarksbeite i utredningsområdet omfatter for det alle meste fritidsbebyggelse med tilhørende veinett. Tabell 3 viser antall fritidsboliger registrert i de to kommunene per 2021, samt prosentvis økning i antall de siste 20 årene.

Tabell 3. Fritidsbebyggelse i Oppdal og Rennebu kommuner. NB: Tallene sier ikke noe om hvor i kommunene enhetene ligger. Kilde: SSB, 19.11.2021.

	Antall enheter i hele kommunen, 2021	Økning i antall enheter i hele kommunen, 2001-2021
Oppdal	3992	110%
Rennebu	2075	42%

Innenfor beitelagene omhandlet i denne rapporten er det per 14. desember 2022 registrert 4502 fritidsboliger, fordelt på 2651 i beitelag i Oppdal, og 1851 i beitelag i Rennebu (Geonorge). I Oppdal kommune (2021) står det at det i 2020 var mer enn 220 reguleringsplaner for hyttefelt/fritidsboliger, hvorav majoriteten er innenfor utmarksbeiter. Fra 2009 (endring i Plan- og bygningsloven) må en reguleringsplan påbegynnes innen 10 år, hvis ikke blir den foreldet. Med påbegynt menes at etablering av infrastruktur og utbygging må være igangsatt. Vurderingene i kap. 3.2. nedenfor inkluderer derfor områder regulert til hytteutbygging, selv om utbygging ikke nødvendigvis er realisert/påbegynt i skrivende stund.

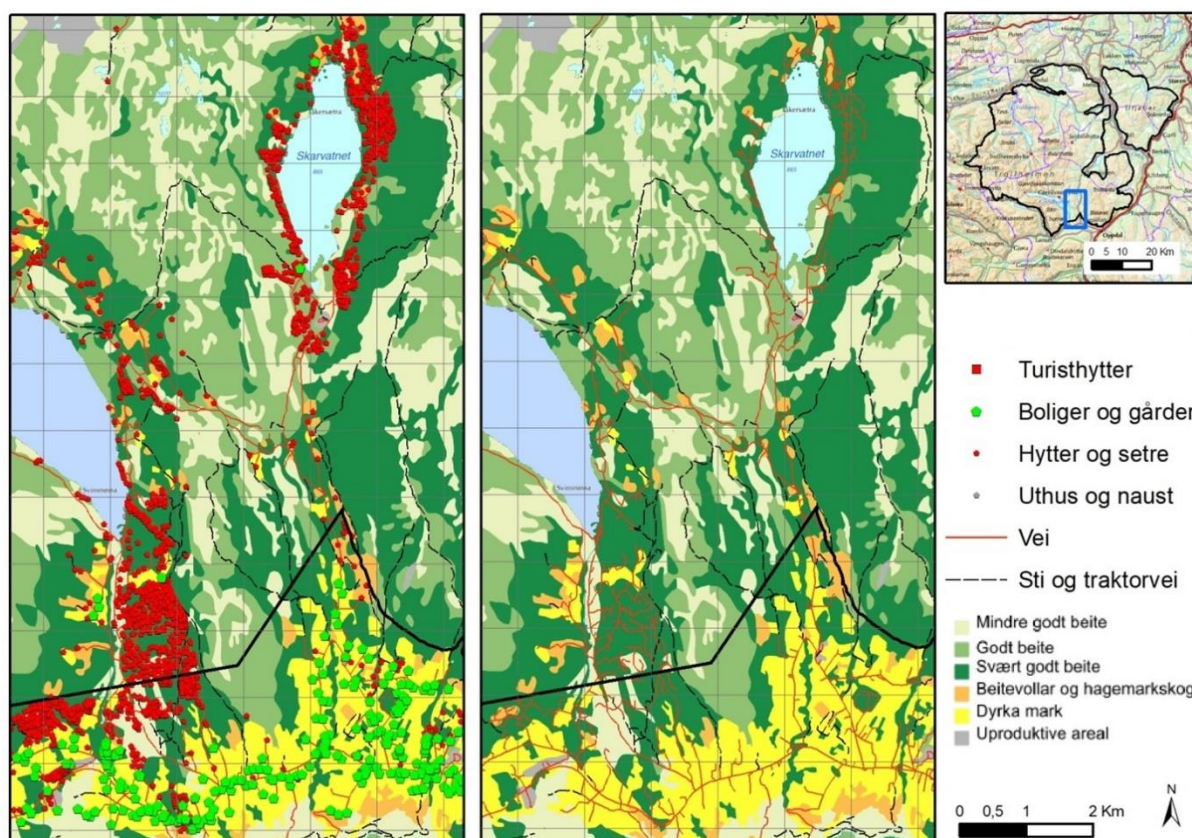
Annen bebyggelse og industri/næringsaktivitet i utmarka innenfor utredningsområdet er begrenset (sett bort fra eldre vassdragsreguleringer). Alpinanlegg og skiferbrudd er blant de mer arealkrevende fysiske inngrepene utover hytter og veier. Se «Felles kunnskapsgrunnlag» for gjennomgang av andre typer inngrep utover fritidsbebyggelse.

Utbygging av hytter og boliger medfører mer ferdsel i utmark (se kap. 3.1.3.2.). Et mer umiddelbart problem er nedbygging av beiteland. Det aller meste av utbygginger, og andre permanente arealtap, er i utredningsområdet konsentrert til lavereliggende arealer hvor sau og storfe har best beiteforhold. Lavereliggende lier med lang vekstsesong er særlig viktige for sau om våren/forsommeren, samt om høsten, og for storfe i hele barmarkperioden. Tall fra Geonorge viser at *godt* og *svært godt* saue- og storfebeite (jf. NIBIO) innenfor de respektive beitelagene bygges ned i større grad enn mer marginale beiter. Hele utredningsområdet utgjør ca. 1 386 km². Av dette utgjør ca. 180 km² (13%) *svært godt*

sauebeite. Totalt ligger 1734 fritidsboliger (39%) i utredningsområdet på arealer med *svært godt* sauebeite. Se Tabell 4 til Tabell 15 for fordeling av hytter per beitekategori per beitelag.

Figur 3 viser noen av områdene i utredningsområdet hvor nedbygging av svært godt beite har vært mest utbredt, men problemstillingen er relevant også andre steder. Dette henger sammen med at dårligere beiter gjennomgående ligger høyere i terrenget, eller i bratte/rasutsatte områder eller på myrer o.l., hvor utbygging normalt er mye mindre aktuelt. Almenninger og verneområder i utredningsområdet er vernet for utbygging, men også disse ligger for det meste høyere i terrenget. Utbygging inkluderer ikke kun bygninger, men også tilhørende veinett, parkeringsarealer, snuplasser osv. Arealer som er bygget ned (dvs. hvor vegetasjonen er fjernet) er varig tapt som beiteland.

Hovedinntrykket er at andre funksjonsområder for utmarksbeitenæringa (f.eks. viktige spesielt viktige flyttleier, skillegjerder og andre gjerdeanlegg) kun i mindre grad har blitt direkte negativt påvirket av utbygging og inngrep. Dette er i hvert fall delvis en konsekvens av at beitenæringa som regel reagerer og får endret planene i de tilfeller dette er en problemstilling.

Figur 3. Utbygginger på arealer av ulik beitekategori for sau i Gjevillvasdalen og rundt Skarvatnet i Oppland kommune. Venstre: eksisterende utbygginger (per 2021). Høyre: samme kart uten eksisterende bebyggelse (men med veinett). Bakgrunnskart: kilden.nibio.

Det har i samtlige beitelag og fra kontaktede seterbrukere, blitt trukket frem at direkte beitetap grunnet nedbygging også forsterkes gjennom at svært mange hytteeiere gjerder inn hele eller deler av eiendommen, og at dette medfører et ytterligere beitetap. De inngjerdede arealene har enten naturlig vegetasjon, eller hytteeier har modifisert denne ved å supplere med gressplen, blomsterbed

o.l. De inngjerdede arealene utgjør like fullt en potensiell beiteressurs som i praksis ikke kan benyttes etter inngjerding. Inngjerdede arealer vil lett kunne gjøres tilgjengelige igjen for beitedyr, men det forutsetter at gjerdene fjernes eller reduseres i omfang. I tillegg er mange av gjerdene en risiko for dyrene. I begge kommunene er det tallrike eksempler på at beitedyr har blitt skadet av eller satt seg fast i hyttegjerdar. Det opplyses også om tallrike eksempler på at beitedyr har kommet innenfor et gjerde, men ikke sluppet ut igjen, og omkommet av tørst/sult. Problemet er størst for lam og sau, men også et visst problem for storfe. I flere beitelag har det blitt hevdet at dyr som over lengre tid beitet innenfor og rundt hyttefelter, fikk lavere slaktevekter enn øvrige deler av besetningene. Forklaringen har vært kombinasjonen av økt energibruk (grunnet forstyrrelser) og redusert beitetilgang. Andre har hevdet at de ikke har registrert endringer i slaktevekter, til tross for at dyr har beitet innenfor og rundt tettbygde hyttefelter med omfattende inngjerding av hytter. Lokale forhold kan være forklaringen på forskjellene, evt. at andre faktorer også har spilt inn.

Inngjerding er ofte i direkte konflikt med beiteretten. Beiteretten er en av de eldste bruksretter knyttet til utmark. Retten er befestet gjennom sedvane, hevd og lovverk. Det er felles beiterett uavhengig av grunneiendom i størsteparten av utmarka i utredningsområdet, inkludert innenfor og rundt de aller fleste hyttetomtene.

Både Rennebu og Oppdal kommuner har i mange år hatt gjerdeveiledere (se hhv. Rennebu kommune 2012 og Oppdal kommune 2022) som legger føringer for og begrensninger for inngjerding av fritidseiendommer. Reglene varierer ift. hvilke reguleringsplaner det gjelder. I Oppdal ble det i 2010 tatt inn en egen bestemmelse i kommuneplanens arealdel. Reguleringsplaner i Oppdal inneles slik:

- *1968-2010: mange reguleringsplaner fra denne perioden mangler bestemmelser om gjerding. Noen har bestemmelse om at ca. 25 m² rundt inngangsparti tillates inngjerdet, noen har 100 m². Noen hytteeiere snakket med grunneier og fått avklart at alt kan gjerdes inn.*
- *2010: alle nye reguleringsplaner har samme krav eller strengere, dvs. maksimum tillatt bebyggd og inngjerdet areal skal ikke overstige 40% av tomtens størrelse.*
- *2018: 40%-regelen gjelder, men også forbud mot elektrisk gjerde på hyttetomter.*
- *2022: samme regler som i 2018.*

I gjerdeveilederen for Oppdal står det eksplisitt at elektrisk netting eller strømtråd ikke er tillatt brukt uten strøm, og at daglig tilsyn er krav for alle strømførende gjerdar. I praksis betyr dette at fritidseiendommer ikke kan benytte strømgjerdar av noen type.

I Rennebu kommune sin gjerdeveileder fra 2012 står bl.a.:

Typer gjerdar som ikke godkjennes:

- *Tunge gjerdar*
- *Gjerdar som stikker seg ut, for eksempel hvitmalte gjerdar*
- *Gjerdar som er sammenhengende med andre fritidseiendommer (stenger for ferdsel og beite)*
- *Strømgjerdar, med eller uten påsatt strøm*
- *Andre trådgjerdar*

I Rennebu kan inntil 50% av arealet til den enkelte fritidstomt gjerdes inn, men maksimalt totalt 1 daa.

Tomtestørrelser varierer innenfor kommunene og er avhengig av reguleringsplan. Lovlig inngjerdet areal følger også, men informasjon fra begge kommuner, og alle beitelagene, tilsier at det er stedvis vært mange brudd på gjerdereglene, og at problemet jevnt over er økende.

I tillegg til beitetap og redusert dyrevelferd, medfører utbygging og relaterte inngrep ofte betydelig merarbeid for utmarksbeitenæringa. Dette gjelder f.eks. når utbygging skjer i viktige områder for slipp eller sanking, hvor beitedyrene må gjennom en «labyrint» av hytter og gjerder, og hvor det er krevende å holde dyrene samlet. Dette forsterkes dersom det i tillegg er mennesker, hunder og trafikk i området. I mange hytteområder etableres attraktive beitearealer gjennom tilsåing av private plener og/eller grøftkanter, og dette medfører stedvis at beitedyr tiltrekkes av hyttefeltene, med påfølgende økt fare for å sette seg fast i gjerder, påkjørsler, friksjon med hytteeiere osv. Atkomstveier leder også ofte beitedyr inn mot hyttefelter eller i annen uønsket retning.

Kontroll av om beitedyr har kommet seg innenfor eller satt seg fast i hyttegjerder tar for mange dyreeiere svært mye tid, siden de fysisk må gå rundt alle eller mange inngjerdede hytter i et gitt hyttefelt. Det samme gjelder oppfølging av andre følger av utbygging, f.eks. manglende vedlikehold av ferister på hytteveier. Ved etablering av harde flater (veier, hyttetomter, parkeringsplasser o.l.) fjernes vegetasjon og toppjord, med avrenning og erosjon som utbredt konsekvens. Dette skaper problemer ved at ferister fylles opp av erosjonsmateriale, og mange steder føres erodert masse også inn på innmark.

Det er en gjennomgående oppfatning i beitelagene at hyttefolk som har brukt hytta i mange år har større forståelse for utmarksbeiteretten og beitedyr enn nyere/ynge hytteeiere. Dette medfører steder friksjon mellom nye hytteeiere og utmarksbeitenæring, men også merarbeid ved at sistnevnte må bruke mye tid på å informere og diskutere om beiterett, gjerderegler, båndtvang, ønsket oppførsel overfor beitedyr osv.

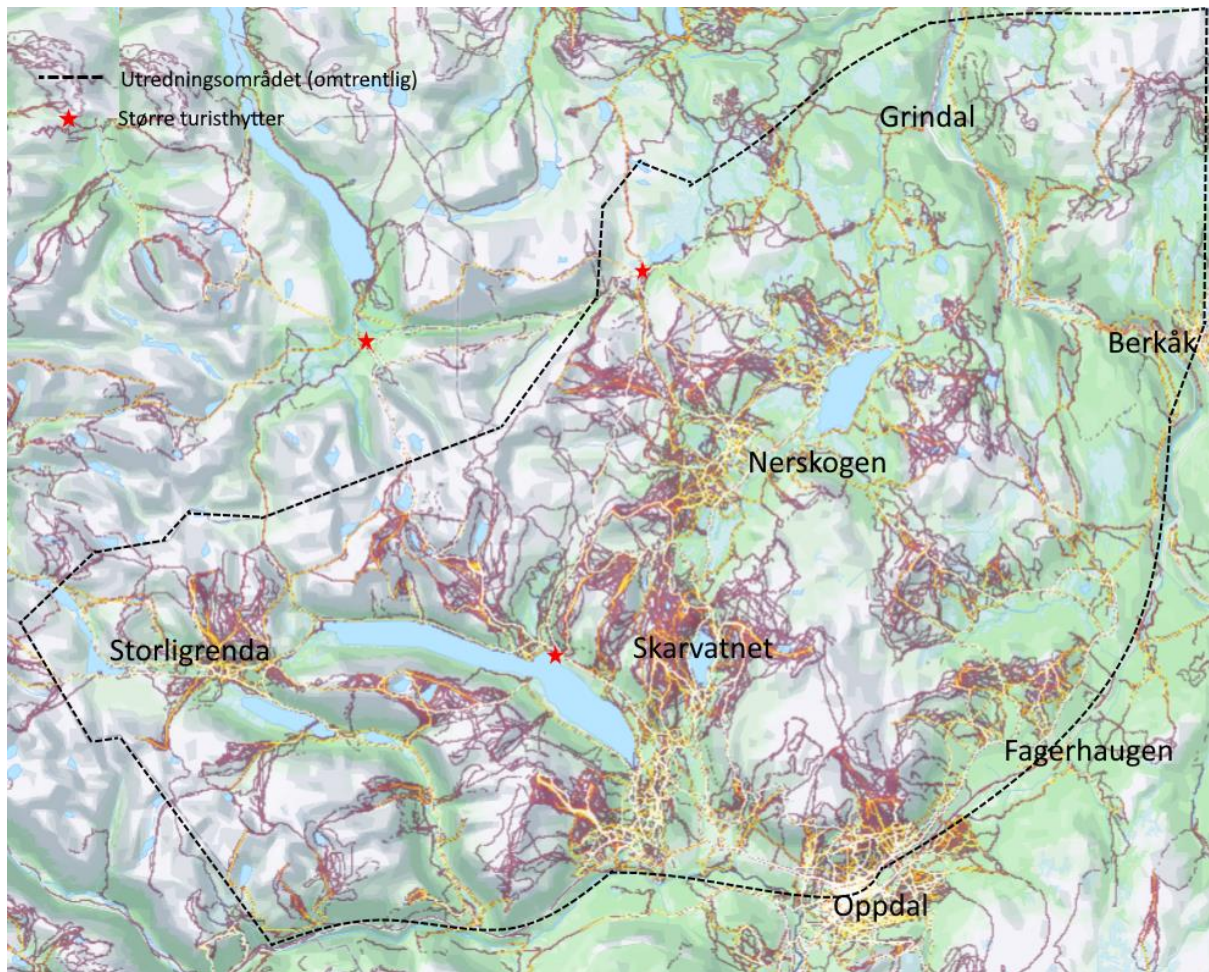
3.1.2.2. Ferdsl

Generell ferdsl

Total ferdsl knyttet til utbygging av hytter, tilreisende turisme og fra fastboende, har uten tvil økt i utredningsområdet de siste tiårene, som beskrevet i «Felles kunnskapsgrunnlag». Dette inkluderer at antallet bruksdager per hytte/år, og antall personer som benytter hyttene øker. Tilknyttet dette er også etablering av flere atkomstveier, mer trafikk på atkomstveier og økt etablering/tilrettelegging av stier og løyper i utmarka. Etablering av stier og løyper er sannsynligvis ofte en direkte konsekvens av at jo flere hytteeiere/turgåere som bruker et område, jo flere vil det være som ønsker mer tilrettelegging, og jo mer slagkraft vil de ha til å få gjennomslag for slike ønsker.

Eksakt tallfesting av alle aspekter av ferdsl er i praksis umulig, men statistikk over hytteutbygging, overnattingstall på turisthytter, passeringer på visse bomveier og informasjon fra en rekke muntlige kilder bekrefter at omfanget er økende (jf. «Felles kunnskapsgrunnlag»). Strava-kart (Figur 4) gir også en indikasjon på at ferdsl er utbredt i store deler av utmarka i barmarksesongen. Kartet viser at de mest kjente turistrutene, samt nærtur-områder rundt eksisterende sentrumsområder og hyttefelter, er mye brukt. Det er også tydelig at ferdsl i mange av områdene dypt inne i Trollheimen (utenfor utredningsområdet) stort sett foregår i faste traséer, mens ferdsl i nærtur-områder (rundt

bygdesentra, ved større hyttefelter og i utmark med veitilknytning) i større grad bærer preg av «vifteferdsel», dvs. at det går en rekke traséer med relativt kort avstand ut i terrenget. Eksempler på «vifteferdsel» er tydelig bl.a. vest for Nerskogen, ved Storligrenda, rundt Skarvatnet og Gjevillvatnet og nord for Oppdal. Dette bildet har også blitt bekreftet av en rekke representanter for beitelagene. Spredt ferdsel i utmark vil, grunnet mer uforutsigbarhet hvor ferdselen foregår, kunne medføre mer total forstyrrelse på beitedyr, spredt slitasje på vegetasjon, og også potensielt mer merarbeid for dyreeierne. Høy frekvens av ferdsel i traséer kan fungere som barrierer for ville dyr og tamrein (som også beiter i utredningsområdet), men det er lite sannsynlig at dette er et nevneverdig problem for sau og storfe.

Figur 4. Strava «varmekart» som viser frekvens av aktivitet knyttet til jogging, fotturer og annen barmarkaktivitet innenfor og rundt utredningsområdet. Vinteraktivitet er lite relevant for denne utredningen, og er utelatt. «Varmere» (lysere) farge viser høyere grad av ferdsel.

For utmarksbeitenæringa er ferdsel i utmark både problematisk, men også nyttig. Problemstillingene er sammensatte, og varierer mye fra sted til sted, men det er mange fellesnevne. Medlemmene i beitelagene oppfatter ikke turgåing i seg selv som et stort problem, så lenge turgåerne oppfører seg «som ønsket» i naturen og overfor beitedyr. Sau og storfe er tamme dyr som jevnlig håndteres av sine eiere. Mennesker (og kjøretøy) har isolert sett liten negativ påvirkning på de fleste individer og

besetninger. I motsetning til ville dyr, vil husdyr i de fleste tilfeller ikke utvise klare unnvikelsesresponsers i samme grad.

Det er likevel sannsynlig at ferdsel har potensiale for en viss negativ påvirkning på mange beitedyr. Dette både fordi noen individer av beitedyr kan være mer sensitive (f.eks. søye med lam og dyr som tidligere har hatt negative erfaringer med mennesker), men særlig fordi det alltid vil være noen personer som utviser uønsket atferd. Eksempler er personer som jager dyrene, går etter dem for å fotografere, unger som vil leke med dem, folk som ikke gir dyr tid til å gå ut av stien, og dermed driver dyrene foran seg, osv. Det er ifølge beitenæringa som regel få personer som oppfører seg slik, men med økt ferdsel vil sannsynligheten for at *noen* oppfører seg uønsket også øke. Folk som blir konfrontert med uønsket atferd hevder ifølge beitenæringa oftest at det ikke var vondt ment, men for beitedyrene og dyreeier blir konsekvensen uansett den samme. I områder med mye ferdsel, må hyppigheten av uheldige episoder forventes å være høyere. Dette har i stor grad blitt bekreftet i samtaler med beitenæringa. Mer ferdsel medfører ofte også mer forsøpling, både av ikke-nedbrytbar søppel, men også ekskrementer (fra mennesker og hund).

For utmarksbeitenæringa er det ønskelig å utnytte beitene så godt som mulig. Direkte stress og indirekte beitetap (som følge av at beitedyr unnviker beiteområder) er reelle problemstillinger mange steder, og medfører dårligere beiteutnyttelse. Tilgangen på barmarksbeiter er de fleste steder innenfor utredningsområdet likevel så god, at det er lite sannsynlig at midlertidig unnvikelse av noen beitearealer har stort å si for dyrenes evne til å ta opp tilstrekkelig næring. I denne sammenheng er stress sannsynligvis en betydelig viktigere årsak til redusert næringsopptak og -utnyttelse.

Hund og løshund

Mens ferdsel av «siviliserte» fotturister ikke oppfattes som et stort problem, verken for sau eller storfe, skiller hund seg ut som et av de største enkeltproblemerkene for utmarksbeitenæringa. Både hund i bånd og i lang line vil kunne medføre en betydelig sterkere stressrespons hos beitedyr enn personer i utmarka. Dette har rot i dyrenes urgamle latente frykt for ulv. Beitedyrene vil ikke nødvendigvis flykte, men hjertefrekvens og kortisolnivå i kroppen vil i de aller fleste tilfeller øke betydelig. Forandringer i beitedyrenes rutiner vil ha effekt på individets energi- og næringsbudsjett. Negative effekter som følge av forstyrrelser (flukt, stress, unnvikelse) reduserer dyrenes evne til å ta opp næring (både i tid og rom; drøvtyggere er f.eks. avhengige av rolige forhold for effektiv drøvtygging), men øker også dyrenes energiforbruk, på bekostning av energi som dyret optimalt sett skulle brukt til vekst og reproduksjon.

Et utvalg publiserte resultater fra norsk og internasjonal forskning gir en indikasjon på effekter av forstyrrelser på sau. Grunnet ulike driftsforhold, ulike saueraser, og resultater fra relativt få dyr under kontrollerte forhold, er ikke resultatene nødvendigvis direkte overførbare til utmarksbeite i utredningsområdet. Fokus i referansene er på sau, siden sau er desidert vanligst i utredningsområdet (og siden det er godt kjent at storfe i mindre grad lar seg stresse av mennesker og hunder):

- Hansen m.fl. (2001) fant at tamsau som ble eksponert for en person med hund i bånd økte hjertefrekvensen, og at det gikk mellom ca. 100 sekunder (tunge saueraser) og ca. 200 sekunder (lette raser) før normal hjertefrekvens ble oppnådd.

- Baldock og Sibly (1990) fant at sau som ble drevet med gjeterhunder i gjennomsnitt doblet hjertefrekvens fra 80 slag i minuttet til 163 slag. Selv en halv time etter at hunden var fjernet, var hjertefrekvensen fortsatt på 111 slag.
- Beausoleil m.fl. (2005) fant signifikant høyere kortisolnivå hos sau når de ble eksponert for en gjøende hund, sammenliknet med når et menneske laget støy med en rangle. Etter å ha blitt utsatt for støy fra et menneske med rangle tok det 45 minutter før kortisolnivået hos sauen ble normalisert, mens det tok 60 minutter etter eksponering for gjøende hund.
- Bouissou og Vandenheede (1995) fant at mennesker (og menneskeliknende objekter) utløser større fryktsrespons hos søyer enn «døde» objekter. Samtidig viste studiet at dyrene kan ha evne til å tilvennes mennesker. I praksis er det naturlig å anta at personer som omgås dyrene ofte ikke utløser frykt og stress, men at dette kan oppstå i møte med fremmede mennesker, i hvert fall dersom disse har en atferd som avviker betydelig fra personer dyrene oftest omgås.

Mange av besetningene i Oppdal og Rennebu blir sanket inn ved hjelp av gjeterhunder og blir derfor tidvis bevisst eksponert for hund. Dette gjelder likevel i en begrenset og definert del av året. Hundene er dessuten spesialtrent, og kontrolleres av kyndige personer som har inngående kunnskap både om sau og hund. Det må forventes at eksponering for fremmede hunder i bånd, særlig dersom disse gjør, i de aller fleste tilfeller vil stresse beitedyr.

Når det kommer til løshunder, er problemet udiskutabelt, og løshund trekkes frem som en av de aller største utfordringene i samtlige beitelag. Det rapporteres at turfolk med hund ofte er nøye med å holde hundene i bånd nær større veier, hyttefelter og bosetninger, men at hundene slippes straks de har «kommet over første kneika» på fjellet, dvs. utenfor syne for andre mennesker, og hvor de føler seg mer fri. Motivasjonen bak dette er ikke å forstyrre beitedyr, men det blir likevel ofte konsekvensen. Bittskader/død på sau er relativt sjelden (men forekommer hvert år), men problemene er knyttet til økning i stressnivå, økt energiforbruk, dyr som sprenges (og i verste fall dør eller må avlives), og at lam og søyer blir skilt fra hverandre. For løshunder gjelder ellers samme logikk som for annen ferdsel: flere som ferdes i terrenget medfører i praksis flere med hund, og dermed også sannsynligheten for flere løshunder.

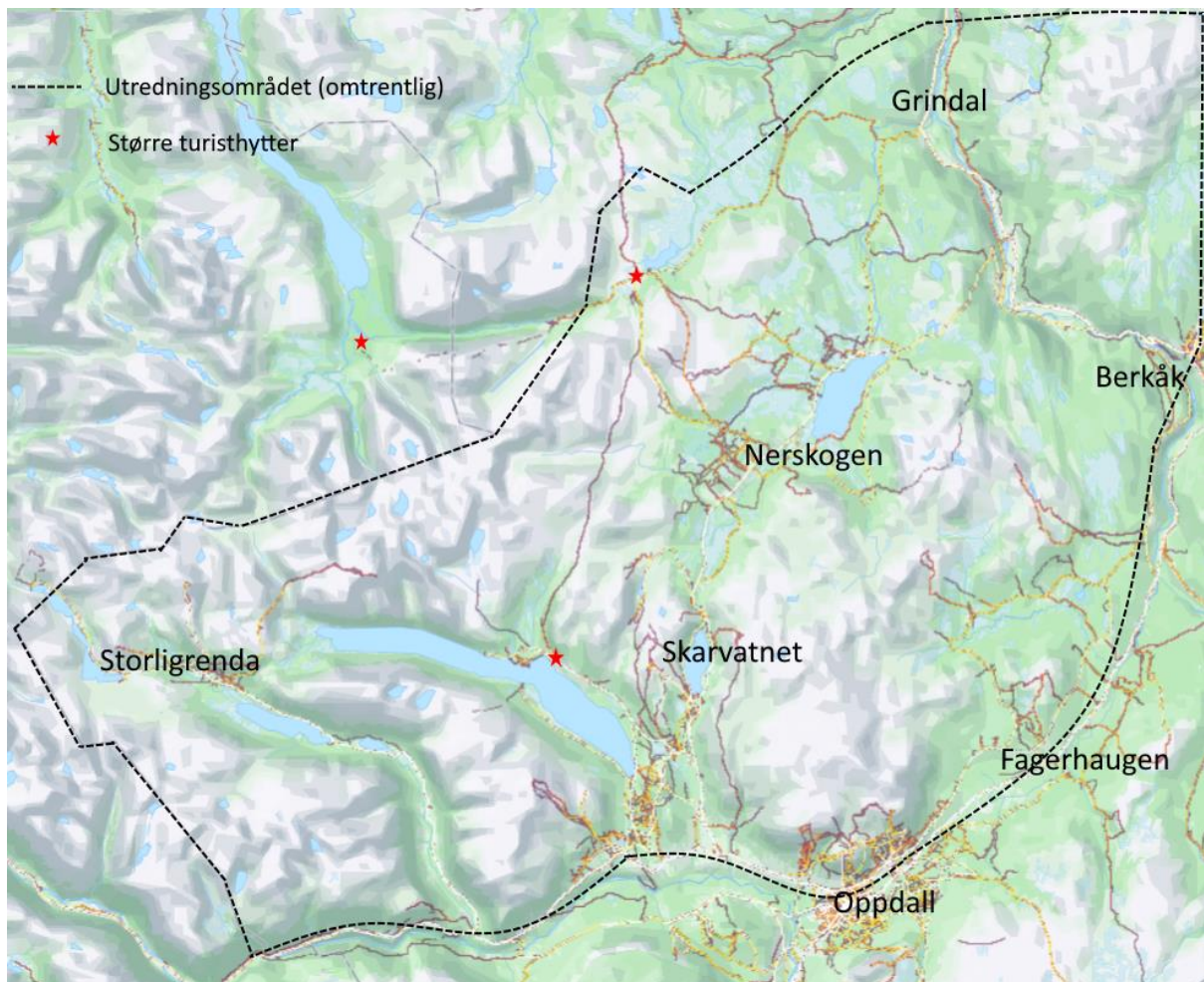
Både Rennebu og Oppdal kommuner har båndtvang tom. 31. oktober (utvidet fra 20. august), dvs. til etter at beitedyr skal være samlet inn fra utmarksbeite. Utvidelsen av båndtvang har med all sannsynlighet redusert omfanget av negative episoder. Samtlige beitelag opplever likevel at problemet med løshund er økende, sannsynligvis grunnet økning i antall personer som ferdes i utmarka. Stedvis er det også nevnt som et problem at jakthunder trenes i beiteområder med høy tetthet av sau.

Sykling

Sykling brer om seg i utmark flere steder i utredningsområdet (se f.eks. Oppdal kommune 2018b og «Felles kunnskapsgrunnlag»). Syklister har, grunnet høyere fart (særlig i nedoverbakker og i lett terreng), og at de ofte kommer brått til syne, større potensiale for å skremme beitedyr enn gående. Særlig om våren og tidlig på sommeren kan dette være problematisk dersom lam og søye blir skremt fra hverandre. Nødslakting av sprengte dyr har forekommet flere steder i flere beitelag.

Økning i sykkelaktivitet i utmark trekkes frem i de fleste beitelag. Dette påvirker særlig sau, men også til en viss grad storfe. Utvikling i sykkelteknologi (el-sykler og mer terrenggående sykler som «fat-bikes»), tilrettelegging av løyper, samt fokus på å fremme sykling i samfunnet, er medvirkende. Som indikert i Figur 5, og beskrevet i f.eks. Oppdal kommune (2018b), er utbredelsen av sykling av naturlige grunner oftest begrenset til visse traséer, men det forekommer også sykling langt innover i fjellene innenfor og rundt utredningsområdet. Ofte sykles det også i gamle, naturlige dyretråkk, hvilket skaper direkte konflikt med beitedyr. I de tilfellene syklistene «jager» dyr foran seg i dyretråkk, på stier og i løyper, er faren for betydelig stress i stor grad til stede. Det opplyses fra beitelagene om en økende tendens til sykkelarrangementer og etablering av sykkelløyper flere steder, ofte uten at grunneier og beitelag er informert på forhånd.

De mange alpinbakkene i utredningsområdet gir i utgangspunktet godt beite for bufe i barmarksesongen. Tidligere var det ifølge de berørte beitelagene svært lite menneskelig aktivitet i nedfartene om sommeren, men særlig rundt Oppdal sentrum har økning i downhill-sykling de siste årene medført at beitedyrene har fått mindre beitero.

Figur 5. Strava «varmekart» som viser sykkelaktivitet innenfor og rundt utredningsområdet. «Varmere» (lysere) farge viser høyere frekvens av sykling.

Biltrafikk

Trafikk på bilveier er et problem mange steder, grunnet påkjørsler. Dette gjelder særlig på de større veiene, veiene med høyest fartsgrenser, og der beitedyr i liten grad er skilt fra veiene med gjerder. Det er mange som ikke melder fra når beitedyr har blitt kjørt ned. Problemet er størst for sau og lam. For storfe er direkte påkjørsler sjelden, men det har blitt rapportert tilfeller av at høy fart og uvettig kjøring har medført at dyr har blitt presset ut på ferister, med bl.a. beinbrudd som resultat.

For seterbrukere og andre med storfe, har det forekommet at mye biltrafikk har gjort at dyreeier har ansett det som nødvendig å gjerde inn buskapen. Dette medfører økte utgifter og merarbeid på kort sikt, men også på lengre sikt ved at dyr må flyttes/roteres mellom ulike inngjerdede teiger (grunnet f.eks. mangel på tilgang på vann).

Annet

I visse tilfeller kan turgåere i utmark selv bli skremt av beitedyr. Dette gjelder primært i områder med storfe, og flere eiere av storfe har opplevd en økning i klager fra folk i denne sammenheng. Særlig ammekyr kan opptre aggressivt dersom de føler at kalven er truet. Det er ikke lov å slippe okser på utmarksbeite med mindre disse er kastrert, eller mindre enn seks måneder gamle.

Storfe og sau kan også følge etter folk. Unntaksvis spres beitedyr på denne måten. Dette kan skje spontant og av nysgjerrighet, men er ofte en følge av at turgåerne først har matet dyrene. Det er eksempler på at beitedyr har fulgt flere km etter folk i uønsket retning, med merarbeid for eieren som følge.

Ferdsl medfører også merarbeid gjennom uønsket spredning av dyr både i beiteperioder og i slipp-/sanketidene. De fleste medlemmene av beitelag har gjentatte erfaringer med at ferdsl på galt sted til gal tid kan forsinke og komplisere sanking. Sanketiden sammenfaller ofte med populære utfartshelger om høsten, og siden sanking krever arbeidskraft legges sanking ofte til helgedager. Dette kolliderer ofte med topper i ferdsl i utmarka.

Et annet problem som medfører uønsket spredning av beitedyr (og betydelig merarbeid) er at turgåere unnlater å lukke grunder i utgarder eller i større innhegninger i tilknytninger til setre.

Positive sider ved ferdsl

Den positive siden av ferdsl i utmarka er at det er mange personer som observerer beitedyrene. Utmarksbeite er arealkrevende, og dyreeier har ikke mulighet til å følge med på alle dyrene til enhver tid. Rapporter fra folk som ferdes i utmark er svært nyttig i denne sammenheng. Dette gjelder informasjon om døde og skadde dyr, dyr som kan være på avveie osv., samt informasjon om rovdyr (særlig jerv og kongeørn). Hytteeiere med lang fartstid har ofte fått et personlig forhold til medlemmer i utmarksbeitenæringa, og varsler disse direkte. Alternativt benyttes ofte Facebook-grupper og andre sosiale media for å varsle beitenæringa. Samtlige beitelag i området har trukket frem dette som en positiv side av ferdsl i utmarka.

3.1.2.3. Samlet belastning

Totalt sett er det den samlede belastningen som definerer hvordan utmarksbeite i Oppdal og Rennebu fungerer i dag, og endringer i samlet belastning vil være definerende for næringa på sikt. Samlet belastning er krevende å definere og avgrense. Næringa påvirkes i stor grad av nasjonale og kommunale føringer og avgjørelser, holdninger i befolkningen osv. I tillegg er det interne utfordringer og strukturendringer innenfor landbruket. Problemstillingene er sammensatte og omfatter politikk, økonomi, samfunn og mange ulike fagfelter på mange nivåer. I en rapport som dette fokuseres det på konkrete problemstillinger på relativt lokalt nivå. Samlet belastning er ulikt fordelt fra beitelag til beitelag, og mellom beiteområder innenfor de ulike beitelagene, og slår derfor svært ulikt ut. Siden utmarksbeite per definisjon er basert på ressursutnyttelse i fjell, skog og annen utmark, og avhengig av funksjonelle økosystemer, vil næringa også bli berørt av konsekvenser av samlet belastning som påvirker naturmangfold, ville nøkkelarter i utmarka, m.m. Utmarksbeite er en viktig faktor for å opprettholde kulturlandskap i området, inkludert en rekke relaterte artsrike naturtyper.

Mange som har bidratt med informasjon til denne utredningen kjenner personer som har sluttet med utmarksbeite som en direkte konsekvens av økt samlet belastning. Som nevnt er det en indirekte negativ konsekvens av nedleggelse av sperreutgarder ikke vedlikeholdes, og at beitedyr fra andre beitelag og nabobesetninger «diffunderer» inn i disse «tomme» områdene. Både sau og storfe er relativt stedbundne og vil i stor grad beite innenfor det området de er sluppet, men det er mange eksempler på at dyr kan bevege seg langt utenfor, særlig når tidligere aktive beiteområder blir liggende brakk. Følgen er at dyr i tilgrensende områder sprer seg mer, inkludert inn på innmark grunnet dårlig vedlikeholdte utgarder. I forhold til beiteutnyttelse er dette uproblematisk, men det bidrar til merarbeid og uforutsigbarhet, og øker faren for påkjørsler, friksjon med andre grunneiere, beiteskader på innmark, m.m. Strengt tatt er dette et internt problem innenfor næringa, men i de tilfeller hvor samlet belastning fra samfunnet rundt har medført nedlegging, kan det argumenteres for at det ikke kun er et internt problem. Når det blir færre som driver med utmarksbeite vil påvirkningspotensialet overfor andre interessegrupper også gå ned. Dette er fremhevet som en «ond sirkel» av mange i næringa, og oppleves som en viktig del av samlet belastning.

Folk i utmarksbeitenæringa bruker utmarka til mer enn utmarksbeite. En indirekte konsekvens av samlet belastning, er også at andre aktiviteter kan bli negativt påvirket. Flere i beitelagene har f.eks. trukket frem at jakt har blitt vanskeligere, både grunnet at byttedyr skremmes vekk av ferdsel og utbygging, men også at sikkerheten knyttet til jaktutøvelse kan være mer krevende, grunnet mer ferdsel og bebyggelse. Dette er eksempler på sekundære problemstillinger som inngår i det store bildet i forhold til samlet belastning.

3.1.3. Oversikt over beitelagene

Nedenfor følger kart og tabeller med nøkkeltall for de respektive beitelagene (basert på kilden.nibio og Geonorge). Grensene mellom beitelag er skjematisk, og det forekommer ofte at beitedyr beveger seg over grensene. Det er også opplagt at ferdsel med utspring innenfor et gitt beitelag svært ofte påvirker tilgrensende beitelag direkte. For oversikt over fysiske inngrep henvises det til «Felles kunnskapsgrunnlag». Strava-kart for barmarksesongen er tatt med i tabellene, for å gi en indikasjon

om hvor i beitelagene ferdsel er mest utbredt i perioden med utmarksbeite. I tillegg er det lagt inn rader med detaljer om fritidsbebyggelse i de respektive beitelagene per 14. desember 2022 (Geonorge). Fordeling av fritidsboliger ift. beitekvalitet tar utgangspunkt i sauebeite slik dette er gjengitt i kilden.nibio. Dette fordi sau totalt sett er viktigste og mest tallrike art. Beitekvalitet for sau og storfe samsvarer uansett for det aller meste i utredningsområdet.

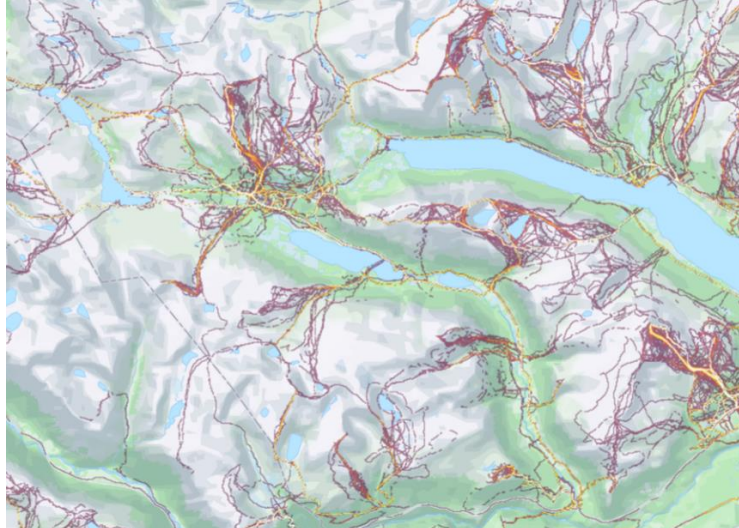
Tallene i Tabell 4 til Tabell 15 følger beitelagsgrensene slavisk, hvilket betyr at f.eks. fritidsbebyggelse få meter utenfor de offisielle grensene ikke er tatt med. Som nevnt kompliserer Gjevillvassdalen-Skardalen kalvsankelag både kart og tall-data, ved at kalvsankelaget i NIBIO er lagt oppå deler av tre andre beitelag. Dette er forsøkt løst på en forståelig måte nedenfor.

Til slutt følger en kort oppsummering per beitelag over hvilke spesifikke problemstillinger som fremstår som viktigst, og hvor innenfor beiteområdet disse er mest aktuelle. Overordnede problemstillinger som er felles for alle beitelag er allerede gjennomgått i kap. 3.1.2.

3.1.3.1. Trollheimen søndre

Tabell 4 viser grenser og nøkkeltall for beitelaget (som avgrenset i kilden.nibio, 21.9.2022). Strava «varmekart» i høyre kolonne viser ferdsel i barmarksesongen, unntatt sykkelaktivitet (lastet ned 25.10.2022). Tallene i tabellen er basert på grensene slik disse er vist i kilden.nibio. For korrekt avgrensning av beitelagsarealet, når Gjevillvassdalen-Skardalen kalvsankelag er tatt bort, henvises det til Figur 6 nedenfor. Vurdering av relevante problemstillinger på arealer som faller inn under kalvsankelaget er diskutert i teksten i kap. 3.3.3.

Tabell 4. Trollheimen søndre beitelag. NB: Beitelaget omfatter også arealer øst til elva Festa innenfor det som i kilden.nibio er avmerket som Gjevillvassdalen-Skardalen kalvsankelag. Tall på fritidsboliger er fra desember 2022, og omfatter kun arealet vist i kartet i tabellen.

Beiteområde i kilden.nibio (se Figur 6 for korrekte grenser)	Trollheimen søndre beitelag
	
Registreringskommune	Oppdal
Beiteår	2021
Tal medlemmer	18
Dyreslag	sau, storfe

Sau og lam sleppt	4374
Storfe sleppt	181
Sau og lam tapt	360
Storfe tapt	0
Landareal i km ²	320.4
Tilgjengelig areal i km ²	245.3
Sau per km ²	18
Svært godt sauebeite (i prosent av hele beitelagsarealet)	10%
Godt sauebeite (i prosent av hele beitelagsarealet)	35%
Fritidsboliger på svært godt sauebeite*	176 (37%)
Fritidsboliger på godt sauebeite*	163 (34%)
Fritidsboliger på mindre godt sauebeite*	48 (10%)
Fritidsboliger på andre arealer*	87 (19%)
Fritidsboliger totalt*	474

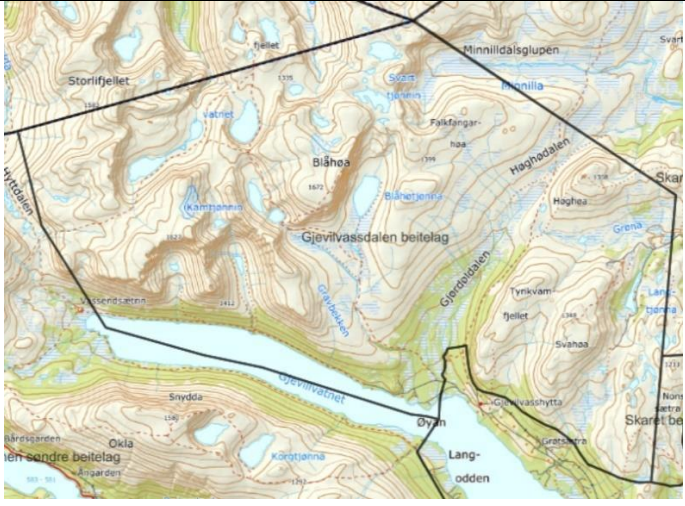
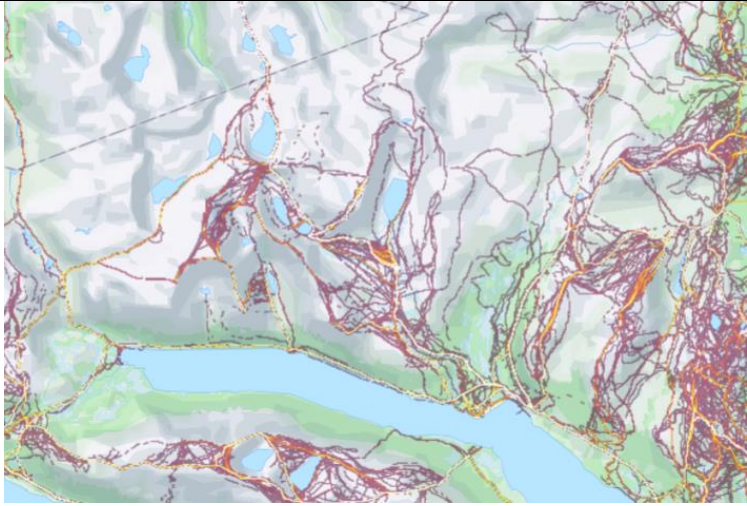
*Noen få enheter fritidsbebyggelse er registrert under Gjevillvassdalen-Skardalen kalvsankelag (se Tabell 6).

- Sørvest i beitelaget (rundt Klevgardan) er det et utvalgt kulturlandskap (ID: KU00000039), og naturbeitemarkene og slåttemarkene her er blant de aller viktigste i Trøndelag (landbruksdirektoratet.no, 2021). Deler av samme areal er også definert som svært verdifullt kulturlandskap (naturbase.no)
- Utbygging av fritidsboliger er tettest i Hornlia, Horvli, Egga, Sætran-området, samt innover Storlidalen (særlig Storligrenda).
- Rasfare begrenser utbygging visse steder, f.eks. deler av i Storlidalen
- Strava-kartet viser mye ferdsel bl.a. til Storhornet, Okla/Korgtjønna, Nonshøa, Storbekkhøa, Kråkvasstinden, Roksdalskammen og Storhaugen i beitesesongen.
- Økende problem at sperreutgarder ikke vedlikeholdes etter at visse grunneiere har sluttet med beitedyr
- Sperreutgard i vannreguleringssonen helt vest i Gjevillvatnet skal ifølge avtale vedlikeholdes av kraftselskapet, men dette følges ikke opp
- Beitedyr har omkommet i hyttegjerdar i f.eks. Hornlia, hvor det har blitt bygget ut mye hytter
- Løshunder er en betydelig utfordring, og det er tydelig at noen ikke vet om /ikke bryr seg om at båndtvang varer tom. 31. oktober
- Generell ferdsel i utmark er ikke et veldig stort problem i seg selv, men medfører bl.a. at søyer og lam skilles om våren hvert år, siden det alltid er noen turgåere/syklister som ikke oppfører seg
- Beitedyr blir ofte «drevet» foran turgåere og syklistar, særlig i nedoverbakker. Skaper merarbeid, bl.a. ved at flokker må hentes med bil og kjøres/drives til fjells igjen. Dette skjer i større og mindre grad flere steder i beitelaget hvert år
- Flere unngår sanking av sau i helger med finvær rundt f.eks. Ekkertinden, Kråkvasstinden og Sæterhaugen, siden mye ferdsel på stiene i helgene om høsten har vist seg å komplisere sanking
- Organisering og reklamering for «topp-ti-turer» o.l. har medført stedvis sterk økning i ferdsel til bl.a. fjelltoppene nevnt ovenfor, og det samme gjelder sykling (eksempelvis ved Lønset og i Storligrenda). Sykkelarrangementer har også blitt stoppet av beitelagsmedlemmer
- Påkjørsler på veier er et visst problem, og bileier melder ofte ikke fra om påkjørsler

3.1.3.2. Gjevillvassdalen

Tabell 5 viser grenser og nøkkeltall for beitelaget (som avgrenset i kilden.nibio, 21.9.2022). Strava «varmekart» i høyre kolonne viser ferdsel i barmarksesongen, unntatt sykkelaktivitet (lastet ned 25.10.2022). Tallene i tabellen er basert på grensene slik disse er vist i kilden.nibio. For korrekt avgrensning av beitelagsarealet når Gjevillvassdalen-Skardalen kalvsankelag er tatt bort, henvises det til Figur 6 nedenfor. Vurdering av relevante problemstillinger på arealer som faller inn under kalvsankelaget er diskutert i teksten for beitelaget i kap. 3.3.3.

Tabell 5. Gjevillvassdalen beitelag. NB: Beitelaget omfatter også arealer øst for Gjevillvatnet og elva Festa, sør til Dørreshovden, innenfor det som i kilden.nibio er avmerket som Gjevillvassdalen-Skardalen kalvsankelag (jf. Figur 6). Tall på fritidsboliger er fra desember 2022, og omfatter kun arealet vist i kartet i tabellen.

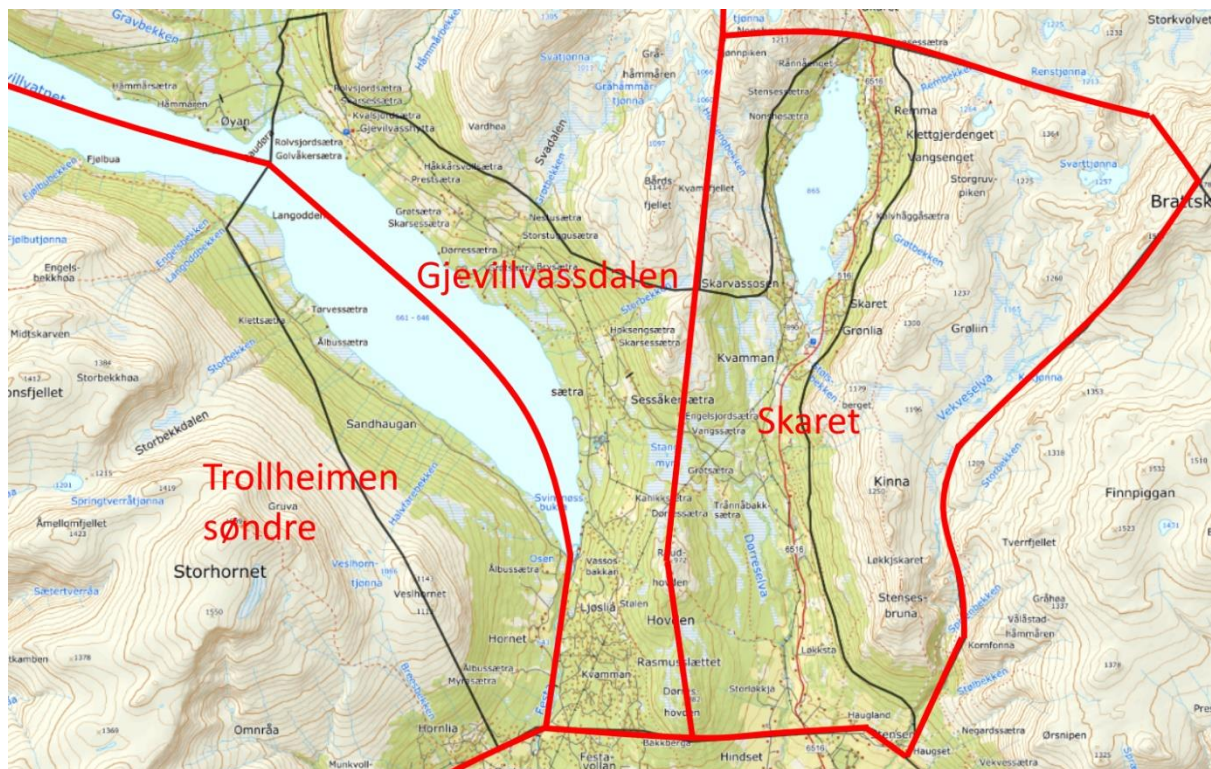
Beiteområde i kilden.nibio (se Figur 6 for korrekte grenser)	Gjevillvassdalen beitelag
	
Registreringskommune	Oppdal
Beiteår	2021
Tal medlemmer	9
Dyreslag	Sau
Sau og lam sleppt	3832
Sau og lam tapt	131
Landareal i km ²	150.7
Tilgjengelig areal i km ²	113.6
Sau per km ²	34
Svært godt sauebeite (i prosent av hele beitelagsarealet)	6%
Godt sauebeite (i prosent av hele beitelagsarealet)	32%
Fritidsboliger på svært godt sauebeite*	6 (17%)
Fritidsboliger på godt sauebeite*	10 (29%)
Fritidsboliger på mindre godt sauebeite*	13 (37%)
Fritidsboliger på andre arealer*	6 (17%)
Fritidsboliger totalt*	35

*Det aller meste av fritidsbebyggelse som faktisk ligger i beitelaget, er registrert under Gjevillvassdalen-Skardalen kalvsankelag (se Figur 6 og Tabell 6).

- Utbygging av fritidsbebyggelse er tettest innenfor den delen av beitelaget som overlapper med kalvsankelaget (se kap. 3.1.3.3.), med stedvis svært høy tetthet i f.eks. Kleberberget og nordover til Løkkjætra. Fra Løkkjætra og innover dalen er det spredt utbygging til Øyan
- Svært mye fritidsbebyggelse har blitt bygget ut de siste 20 årene, spesielt det siste tiåret
- Særlig området fra Ljøslia og sørover har tett med fritidsboliger, mye på svært gode beitearealer for sau og storfe i lavereliggende ller
- Det er betydelig med biltrafikk på veien langs Gjevillvatnet (til tross for bomavgift), og påkjørsler forekommer i økende grad
- Sykling brer om seg flere steder, også i utmark, og særlig lam er sårbare tidlig om sommeren
- Strava-kart viser mye ferdsel over store deler av beitelaget, med svært mye ferdsel i de mest populære løypene ut fra Gjevillvasshytta (del av «Trekanten»). I fjellene vest for Skarvatnet (dvs. Svahøa, Grøndalen, Nonshøa m.m.) er det mye spredt ferdsel, og det samme gjelder områdene mot Blåhøa og Riaren lenger vest
- Mellom Skarvatnet og Gjevillvassdalen er det bygget ut et omfattende sti- og løypenett. I tillegg er det betydelig «vifte-ferdsel» utenfor løypene her, samt flere andre steder i beiteområdet, hvilket kommer tydelig frem på Strava-kartet
- Flere av hytteområdene har godt beite i grøfter og på hytteplener som tiltrekker seg beitedyr. Kombinert med gjengroing av utmark flere steder, forsterker dette tiltrekningen til deler av hytteområdene, men det skaper merarbeid å ha dyr beitende i hytteområder
- Økende grad av merarbeid knyttet til sanking i områder med populære turstier, grunnet uønsket spredning av beitedyr
- Manglende vedlikehold av utgarder er et problem flere steder
- Løshunder er et problem nesten over alt, inkludert ved badestranda Raudøra ved Gjevillvatnet, hvor det er mye folk om sommeren
- Turistbåt som tidligere gikk på Gjevillvatnet er nedlagt, hvilket har medført noe redusert ferdsel innover i de vestligste delene av beiteområdet
- Mer søppel og avføring i og rundt løyper og stier enn tidligere

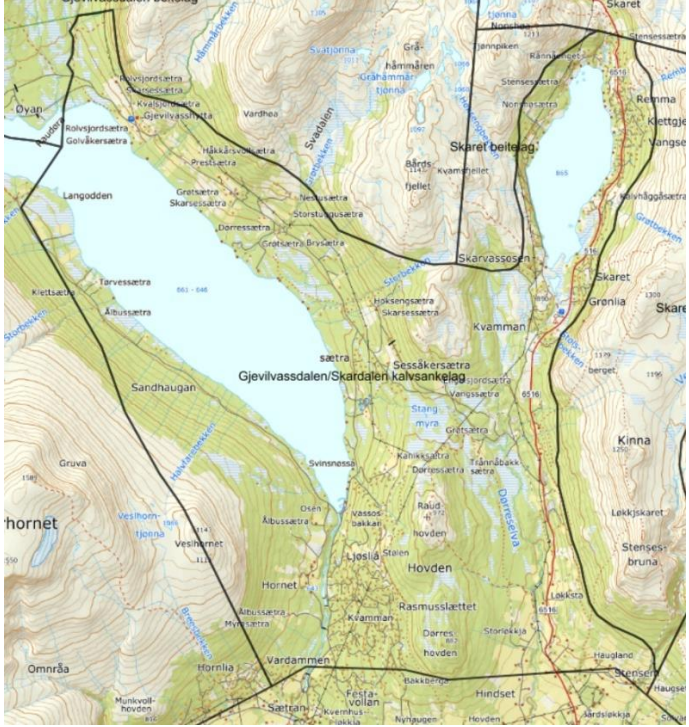
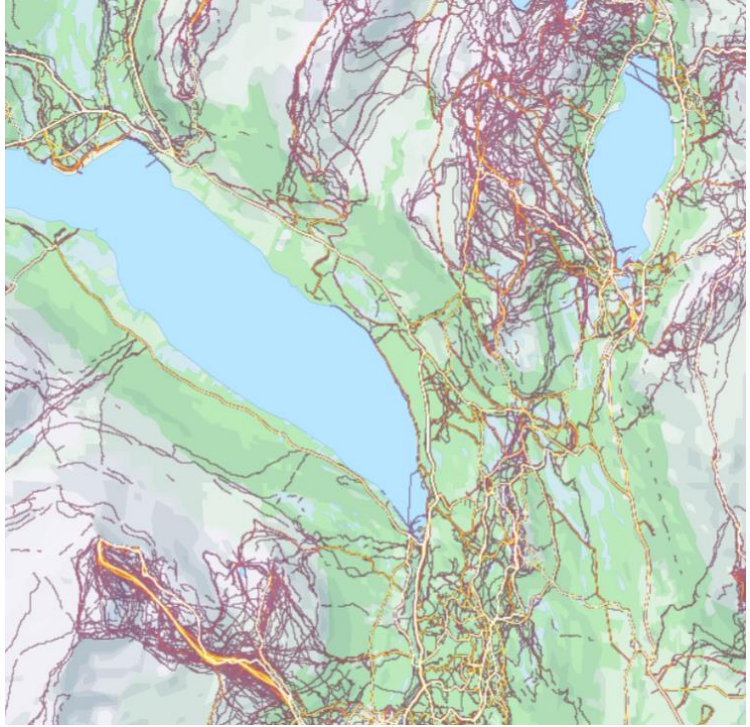
3.1.3.3. Gjevillvassdalen-Skardalen kalvsankelag

Gjevillvassdalen-Skardalen kalvsankelag skiller seg ut ved å ikke være et beitelag i ordets rette forstand, og ved at dette i kilden.nibio er «lagt oppå» deler av tre andre beitelag (hhv. Trollheimen søndre, Gjevillvassdalen og Skaret). Figur 6 viser de egentlige grensene for sauebeite mellom disse tre beitelagene. Siden data fra NIBIO og Geonorge følger grensene slik disse fremkommer i kilden.nibio, må data i Tabell 6 «fordeles» og ses i sammenheng med de tre aktuelle beitelagene. Vurderinger av kalvsankelaget som sådan er følgelig ikke gjort videre i denne rapporten, og relevante problemstillinger er omhandlet i teksten for de tre beitelagene. For referanse er tallmaterialet innenfor grensene for kalvsankelaget (slik disse er gjengitt i NIBIO/Geonorge) likevel tatt med (jf. Tabell 6).

Figur 6. Grenser for sauebeite mellom beitelagene Trollheimen søndre, Gjevillvassdalen og Skaret (røde streker) i Oppdal kommune. Grensene for Gjevillvassdalen-Skardalen kalvsankelag (tynn svart strek) er tatt med for å vise hvor kalvsankelaget overlapper med de tre respektive beitelagene. Kartet må sammenliknes med kartene i hhv. Tabell 4, Tabell 5 og Tabell 7.

Tabell 6. Gjevillvassdalen-Skardalen kalvsankelag. NB: beiteområdet (slik dette er avgrenset i kilden.nibio) omfatter deler av beitelagene Trollheimen søndre, Gjevillvassdalen og Skaret (jf. Figur 6). Tall på fritidsboliger er fra desember 2022.

Beiteområde (se Figur 6 for korrekte beitelagsgrenser)	Gjevillvassdalen/Skardalen kalvsankelag
	
Registreringskommune	Oppdal
Beiteår	2021
Tal medlemmer	3
Dyreslag	storfe
Storfe sleppt	99
Storfe tapt	0
Landareal i km ²	56.2
Tilgjengelig areal i km ² *	38.9
Svært godt sauebeite (i prosent av hele beitelagsarealet)*	31%
Godt sauebeite (i prosent av hele beitelagsarealet)*	22%
Fritidsboliger på svært godt sauebeite*	848 (71%)
Fritidsboliger på godt sauebeite*	178 (14%)
Fritidsboliger på mindre godt sauebeite*	81 (7%)
Fritidsboliger på andre arealer*	93 (8%)
Fritidsboliger totalt*	1200

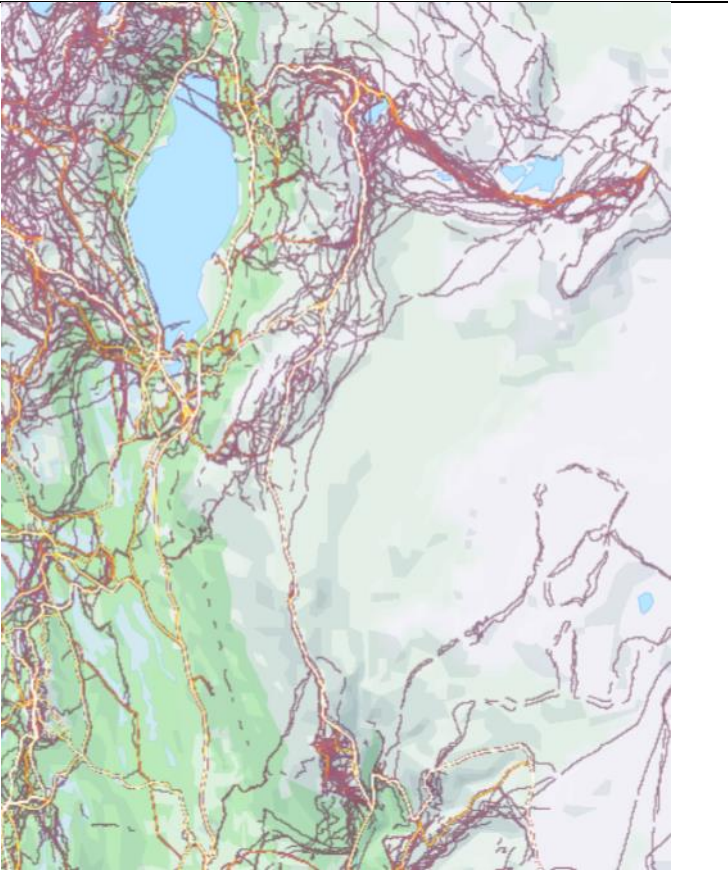
*Alle disse tallene må som nevnt «fordeles» på de tre aktuelle beitelagene (jf. Figur 6).

3.1.3.4. Skaret

Tabell 7 viser grenser og nøkkeltall for beitelaget (som avgrenset i kilden.nibio, 21.9.2022). Strava «varmekart» i høyre kolonne viser ferdsel i barmarksesongen, unntatt sykkelaktivitet (lastet ned

25.10.2022). Tallene i tabellen er basert på grensene slik disse er vist i kilden.nibio. For korrekt avgrensning av beitelagsarealet når Gjevillvassdalen-Skardalen kalvsankelag er tatt bort, henvises det til Figur 6. Vurdering av relevante problemstillinger på arealer som faller inn under kalvsankelaget i Tabell 7 er diskutert i teksten for beitelaget i kap. 3.3.3.

Tabell 7. Skaret beitelag. NB: Beitelaget omfatter også arealer vest for Skarvatnet og arealer øst for linje fra Tjønnpiken i nord til Dørreshovden i sør, innenfor det som i kilden.nibio er avmerket som Gjevillvassdalen-Skardalen kalvsankelag (jf. Figur 6). Tall på fritidsboliger er fra desember 2022, og omfatter kun arealet vist i kartet i tabellen.

Beiteområde i kilden.nibio (se Figur 6 for korrekte grenser)	Skaret beitelag
	
Registreringskommune	Oppdal
Beiteår	2021
Tal medlemmer	4
Dyreslag	sau
Sau og lam sleppt	1944
Sau og lam tapt	60
Landareal i km2	27
Tilgjengelig areal i km2	27.0
Sau per km2	72
Svært godt sauebeite (i prosent av hele beitelagsarealet)	36%
Godt sauebeite (i prosent av hele beitelagsarealet)	29%
Fritidsboliger på svært godt sauebeite*	3 (20%)
Fritidsboliger på godt sauebeite*	11 (73%)

Fritidsboliger på mindre godt sauebeite*	1 (7%)
Fritidsboliger på andre arealer*	0 (0%)
Fritidsboliger totalt*	15

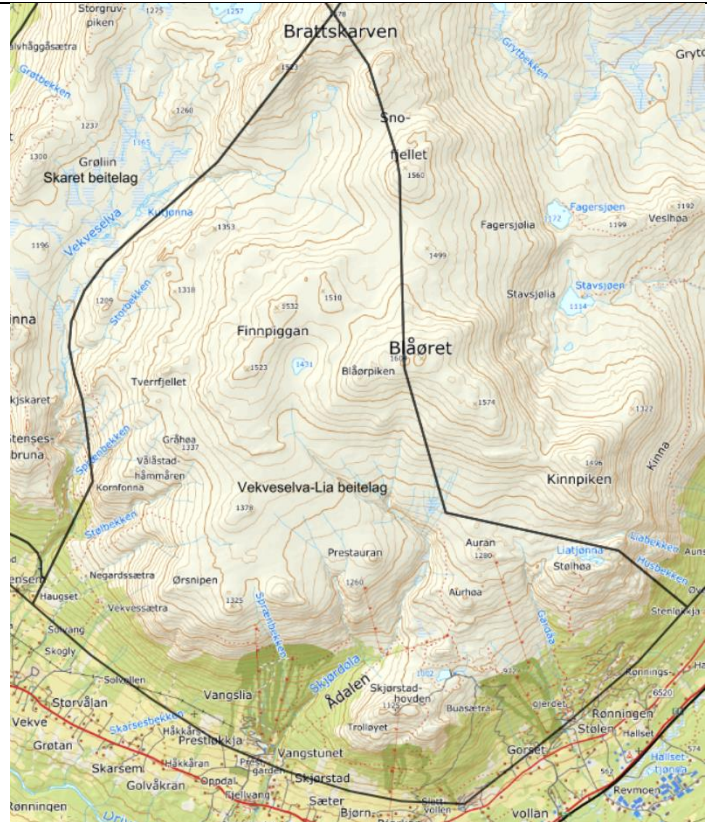
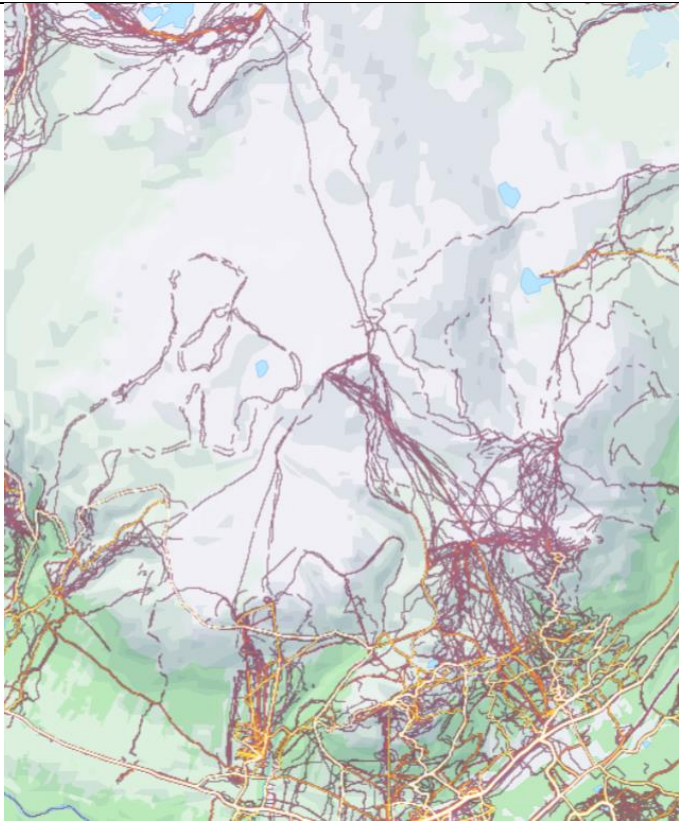
*Det aller meste av fritidsbebyggelse i beitelaget (særlig rundt Skarvatnet) er registrert under Gjevillvassdalen-Skardalen kalvsankelag (Figur 6 og Tabell 6).

- Hytteutbygging på gode og svært gode beiter rundt hele Skarvatnet dominerer av fysiske inngrep. Oppfatningen er at de aller fleste hytter har én eller annen form for gjerde, og mange av disse er ulovlige
- Tendens til at de eldste hyttene ligger nærmest Skarvatnet, mens nyere utvidelser av hyttefeltene er anlagt høyere opp i terrenget. Dette gjelder særlig for Klettgjerdengenget hyttefelt og tilgrensende felter, men også flere andre steder
- Strava viser mye ferdsel rundt hele Skarvatnet, til Brattskarven, Storgruvpiken og ryggen sørover fra denne, samt til Løkkjaskaret/Stensesbruna. Ferdsel opplyses å ha vært økende i omfang nesten år for år
- Nærheten mellom Skarvatnet og Gjevillvassdalen har medført at det er bygget ut et omfattende sti- og løypenett mellom disse områdene. I tillegg er det betydelig «vifte-ferdsel» utenfor løypene her, samt flere andre steder i beiteområdet, hvilket kommer tydelig frem på Strava-kartet
- Flere av hytteområdene har godt beite i grøfter og på hytte-plener som tiltrekker seg beitedyr. Kombinert med gjengroing av utmark flere steder, forsterker dette tiltrekningen til deler av hytteområdene, men det skaper merarbeid å ha dyr beitende i hytteområder
- Flere hytter, reklamering for på «topp-10-turer» o.l., samt økt sykkelaktivitet, oppgis som medvirkende faktorer til ferdselsøkningen
- Særlig mye sykling vest for Skarvatnet, mot Grøndalen og Bårdsfjellet og Nonshøa
- Svært høy tetthet av sau i beitelaget, men beitelagsmedlem vest for Skarvatnet la nylig ned, og dette har skapt et «vakuum», med følge at dyr trekker inn fra andre beitelag
- Sau beiter i praksis nesten over alt i området, med unntak av de karrigste områdene høyest i fjellet
- Sperregutgardene er jevnt over godt vedlikeholdt
- Det er ikke vinterbrøyting vest for Skarvatnet, men ifb. bygging av nye hytter ved Skarvassosen er det snakk om innføring av vinterbrøyting et stykke innover eksisterende vei. Dersom det åpnes for brøyting her kan det medføre ønske om vinterbrøyting på flere strekninger vest for Skarvatnet, og gjøre området mer attraktivt for ytterligere fortetting av hytter (det er mest eldre hytter der i dag)
- Biltrafikk og høy fart på hele Nerskogsveien er et problem, og medfører påkjørsler hvert år
- Hytter og inngjerding er en kilde til mye merarbeid, særlig ifb. sanking, siden dyr blir sittende fast og går seg «vill» inne i hyttefeltene

3.1.3.5. Vekveselva-Lia

Tabell 8 viser grenser og nøkkeltall for beitelaget (kilden.nibio, 21.9.2022). Strava «varmekart» i høyre kolonne viser ferdsel i barmarksesongen, unntatt sykkelaktivitet (lastet ned 25.10.2022).

Tabell 8. Vekveselva-Lia beitelag. Tall på fritidsboliger er fra desember 2022.

Beiteområde	Vekveselva-Lia beitelag
	
Registreringskommune	Oppdal
Beiteår	2021
Tal medlemmer	11
Dyreslag	sau, storfe
Sau og lam sleppt	2645
Storfe sleppt	91
Sau og lam tapt	133
Landareal i km ²	47.6
Tilgjengelig areal i km ²	36.3
Sau per km ²	73
Svært godt sauebeite (i prosent av hele beitelagsarealet)	15%
Godt sauebeite (i prosent av hele beitelagsarealet)	27%
Fritidsboliger på svært godt sauebeite	46 (18%)
Fritidsboliger på godt sauebeite	7 (3%)
Fritidsboliger på mindre godt sauebeite	4 (2%)
Fritidsboliger på andre arealer*	200 (77%)
Fritidsboliger totalt	257

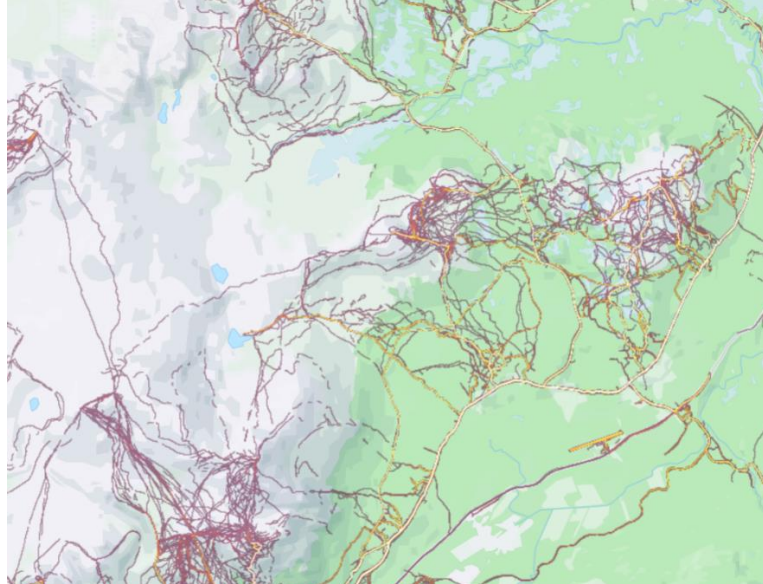
*NB: En rekke hyttefelter (inkl. bl.a. Rønningslia, Storlia, Oppdalstoppen og Støltrøa) ligger på beitemark som i kilden.nibio er definert som «uproduktive areal». Utreder har ikke kontaktet NIBIO om dette, men det er nærliggende å anta at årsaken er at beitekvaliteten i denne delen av Oppdal ble kartlagt av NIBIO i 2011, dvs. etter at hyttefeltene var bygget ut. Tilgrensende arealer består i dag utelukkende av svært gode og gode beiter. Sammenliknbare store og tettbygde hyttefelter ved f.eks. Skarvatnet og i Gjevillvassdalen, er i kilden.nibio ikke definert som «uproduktive areal», sannsynligvis fordi sistnevnte ble verdsatt for beiteverdi i 1985, dvs. før hyttefeltene disse hyttefeltene var bygget ut. Fordelingen av hytter på ulike beitearealer i Vekveselva-Lia (Tabell 8) er følgelig avvikende fra alle andre beitelag, ved at hele 77% av hyttene er definert å ligge på «andre arealer».

- Mye fritidsbebyggelse og sentrumspåvirkning i lavereliggende deler av beitelaget fra Vangslia i vest til Rønningen i øst (de fleste av hytteområdene har blitt kraftig utvidet etter år 2000), inkludert en rekke alpinbakker med tilhørende heiser og gondoler
- Inngjerding av hytter er svært vanlig, og mange følger ikke regelverket
- «Lioutgarden» går mellom inn- og utmark, men er stedvis dårlig vedlikeholdt
- Beitelaget har høy tetthet av sau, men medlemmer i beitelag har nylig lagt ned sauedrift f.eks. ved Vangslia, etter sigende bl.a. grunnet samlet belastning fra ferdsel og utbygging
- Store deler av beitelaget er nærturområde for Oppdal sentrum, og har stedvis svært mye ferdsel, både fra hytteeiere, fastboende og tilreisende, ofte med hunder og løshunder
- Strava-kart viser mye ferdsel langs bl.a. Stølbekken, i Vangslia, og over store arealer nord for Oppdal sentrum (inkludert Prestauran, Skjørstadvovden og nord til Blåøret)
- Informasjon tilsier at turgåere går lenger inn i fjellet enn tidligere, sannsynligvis hjulpet av bl.a. utvidet skitrek, gondol m.m., som har skapt nye innfallsporter til fjellheimen
- Beitelaget setter opp saltsteiner relativt langt til fjells for å trekke beitedyr vekk fra de mest menneskepåvirkede områdene nærmest sentrum og fra hyttefelter
- Det er mer downhill-sykling i alpinanleggene om sommeren. Nedfartene er i utgangspunktet gode beiteområder for sau om sommeren, men forstyrres i økende grad

3.1.3.6. Nordskogen

Tabell 9 viser grenser og nøkkeltall for beitelaget (kilden.nibio, 21.9.2022). Strava «varmekart» i høyre kolonne viser ferdsel i barmarksesongen, unntatt sykkelaktivitet (lastet ned 25.10.2022).

Tabell 9. Nordskogen sankelag. Tall på fritidsboliger er fra desember 2022.

Beiteområde	Nordskogen sankelag
	
Registreringskommune	Oppdal
Beiteår	2021
Tal medlemmer	12

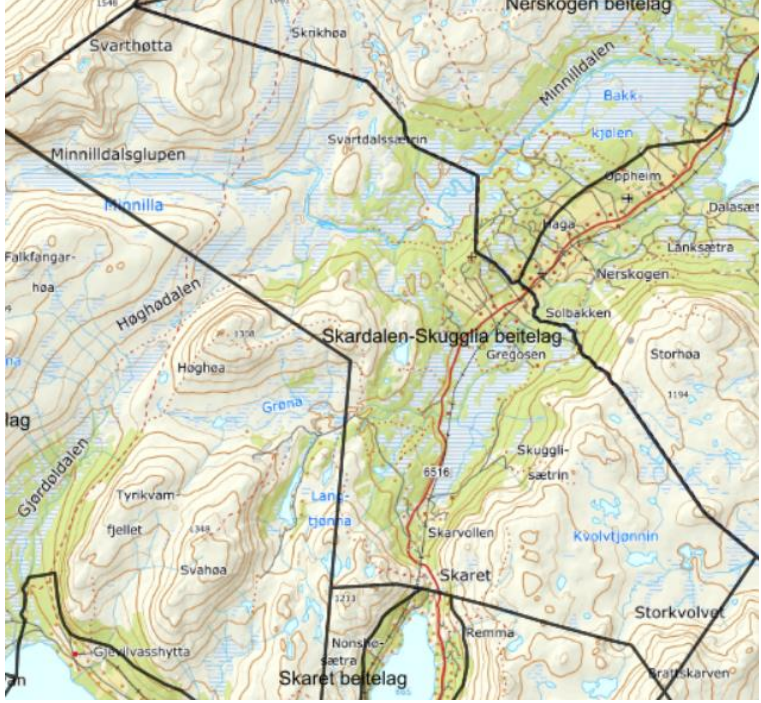
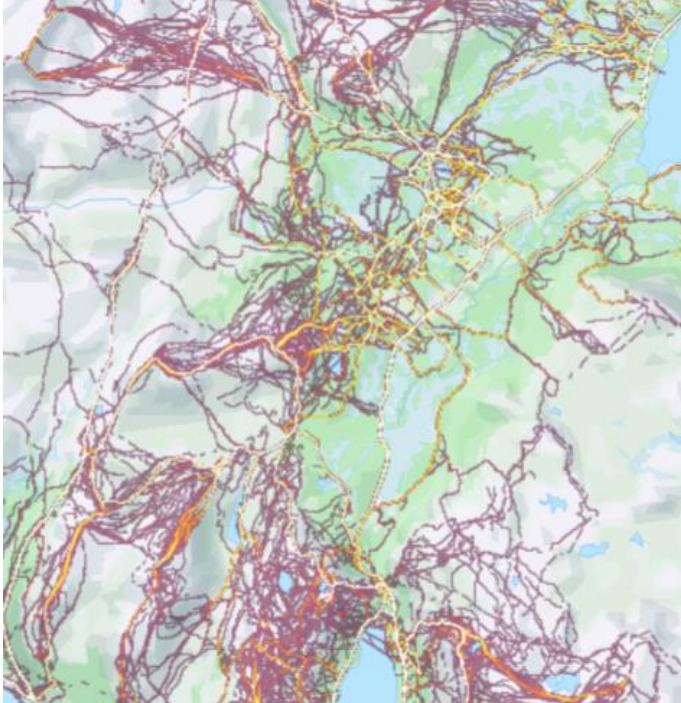
Dyreslag	sau, storfe
Sau og lam sleppt	4388
Storfe sleppt	111
Sau og lam tapt	255
Storfe tapt	0
Landareal i km2	98.2
Tilgjengelig areal i km2	83.3
Sau per km2	53
Svært godt sauebeite (i prosent av hele beitelagsarealet)	10%
Godt sauebeite (i prosent av hele beitelagsarealet)	40%
Fritidsboliger på svært godt sauebeite	96 (21%)
Fritidsboliger på godt sauebeite	269 (59%)
Fritidsboliger på mindre godt sauebeite	64 (14%)
Fritidsboliger på andre arealer	25 (6%)
Fritidsboliger totalt	454

- I Bjørklia og Stavåløkkja m.m. har det skjedd mye utbygging de siste 20 årene, og i Grytdalsskaret har også utbygging bredt om seg fra 1980-tallet og fremover. Ellers betydelig med hytter ved Stuggulia, Letom, og så langt nord som til Baklia. I Gryta og Grytdalen er det mest eldre hytter og setre, men også noen nyere hytter
- Gjerder rundt hytter opplyses å være et stort problem, inkludert mange ulovlige. Gjerder medfører effektivt beitetap, men spesielt merarbeid og problemstillinger knyttet til dyrevelferd
- Strava-kart viser mest ferdsel på Vora og Storhøa, inkludert området mellom disse toppene. I tillegg er det mye ferdsel til Trollhøtta, Grythatten, Brattskarven, Blåøret og andre topper
- Storfe beiter ved seter nord for Håkkårssætra, ellers dominerer sau
- Beitelaget har høy tetthet av sau, men opplever økende «diffusjon» inn i beitelagene i nord, hvor flere har lagt ned driften
- Beitenæringa forsøker å styre dyrene ved å plassere saltsteiner et stykke opp i terrenget, vekk fra innmark, og der det forventes mindre ferdsel
- Sperreutgard går sammenhengende fra ca. Hårstad til nord for Holda (svinger vestover rundt hyttefeltene ved Holda), men vedlikehold av gjerdet er variabelt. Det er grunder evt. ferist i utgarden, men et problem at turgåere ikke lukker grunder
- Løshund og hunder i lang line er et økende problem, med negative hendelser flere ganger hver måned. Hundeeiere utviser ofte liten forståelse. Ingen i beitelaget bruker hund til sanking av sau, så det kan ikke utelukkes at sauene også er litt mer sensitiv enn steder hvor det brukes gjeterhund
- Sykling er tiltakende i omfang, og skaper ofte mer panikk-respons fra sau sammenliknet med fotgjengere. Sykling oppleves som en stor utfordring særlig på Vora, men også mange andre steder, siden bl.a. gamle, naturlige dyretråkk blir brukt av syklistene
- Skigåere henger hundeposer med i trær langs skiløypene, og det har blitt mer også av annet søppel

3.1.3.7. Skardalen-Skugglia

Tabell 10 viser grenser og nøkkeltall for beitelaget (kilden.nibio, 21.9.2022). Strava «varmekart» i høyre kolonne viser ferdsel i barmarksesongen, unntatt sykkelaktivitet (lastet ned 25.10.2022).

Tabell 10. Skardalen-Skugglia beitelag. Tall på fritidsboliger er fra desember 2022.

Beiteområde	Skardalen-Skugglia beitelag
	
Registreringskommune	Oppdal
Beiteår	2021
Tal medlemmer	4
Dyreslag	sau
Sau og lam sleppt	1399
Sau og lam tapt	70
Landareal i km ²	78.9
Tilgjengelig areal i km ²	71.4
Sau per km ²	20
Svært godt sauebeite (i prosent av hele beitelagsarealet)	13%
Godt sauebeite (i prosent av hele beitelagsarealet)	30%
Fritidsboliger på svært godt sauebeite	59 (27%)
Fritidsboliger på godt sauebeite	87 (40%)
Fritidsboliger på mindre godt sauebeite	37 (17%)
Fritidsboliger på andre arealer	33 (16%)
Fritidsboliger totalt	216

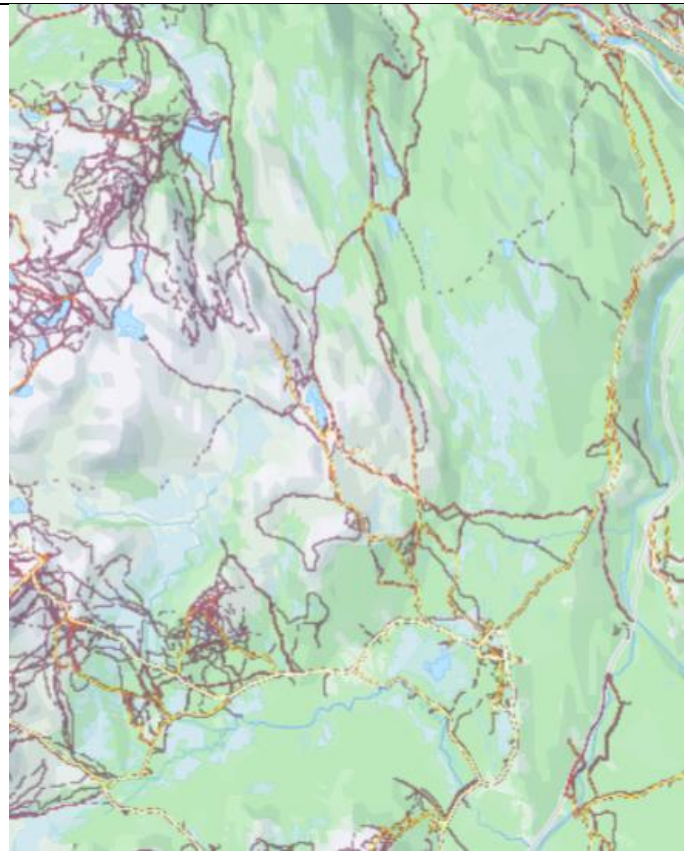
- Mye fritidsbebyggelse ved Gregosen, Ørnkjellhaugen, Buslettjønna, og noe ved Skaret og Skarvollen, hvorav mange hytter har ulovlige gjerder
- Strava-kart viser betydelig med ferdsel til en rekke topper og områder, inkludert Brattskarven, Høghøa, Starthøtta og ellers i et tett nettverk rundt de større hyttefeltene

- Mye trekk av beitedyr nordover til Rennebu, grunnet færre beitedyr i Rennebu som følge av flere nedleggelse
- Færre beitedyr i de tilgrensende beitelagene Nerskogen og Grindal medfører dårligere vedlikeholdt sperreutgard, med problem at sau fra bl.a. Skardalen-Skugglia trekker gjennom utgarden, inn på innmark og i hyttefelter (medfører betydelig merarbeid)
- Sykkelaktivitet er veldig økende flere steder
- Løshunder, særlig tilhørende hyttefolk, er et stort problem
- Høy fart på Nerskogsveien og større grusveier (bl.a. til skiferbrudd i Grøndalen) medfører stadige påkjørsler av dyr. Mange melder ikke fra etter påkjøring
- Det er flere ferister på Nerskogsveien. Statens vegvesen skal vedlikeholde disse og de nærmeste meterne av tilhørende sperregjerde, men dette gjøres i liten grad

3.1.3.8. Gisnadalen

Tabell 11 viser grenser og nøkkeltall for beitelaget (kilden.nibio, 21.9.2022). Strava «varmekart» i høyre kolonne viser ferdsel i barmarksesongen, unntatt sykkelaktivitet (lastet ned 25.10.2022).

Tabell 11. Gisnadalen beitelag. Tall på fritidsboliger er fra desember 2022.

Beiteområde	Gisnadalen beitelag
	
Registreringskommune	Rennebu
Beiteår	2021
Tal medlemmer	9

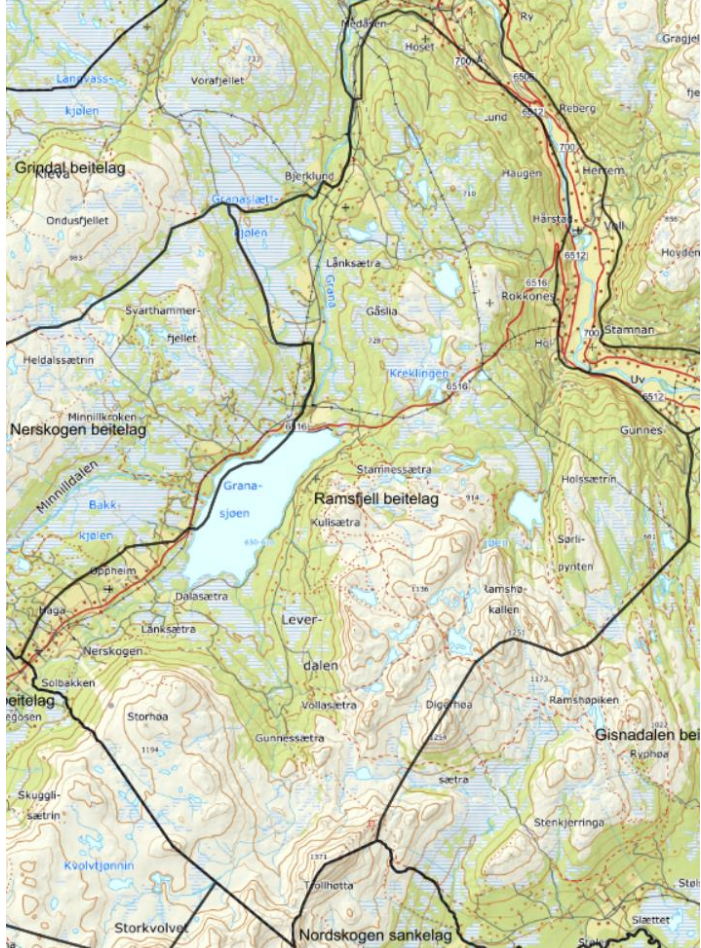
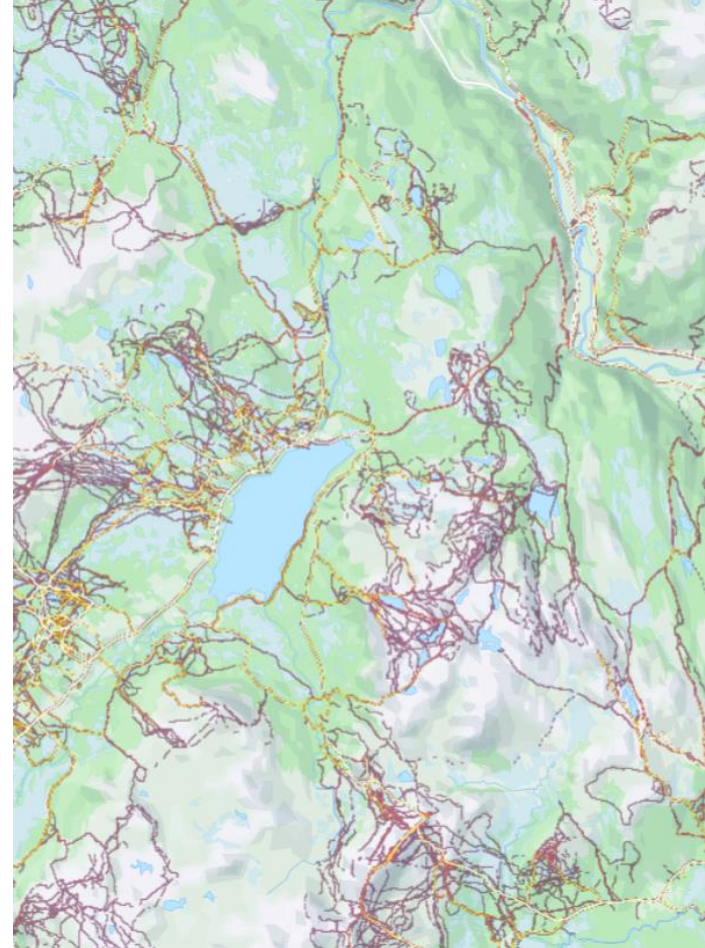
Dyreslag	sau, storfe
Sau og lam sleppt	1290
Storfe sleppt	102
Sau og lam tapt	45
Storfe tapt	0
Landareal i km ²	104.5
Tilgjengelig areal i km ²	101.0
Svært godt sauebeite (i prosent av hele beitelagsarealet)	16%
Godt sauebeite (i prosent av hele beitelagsarealet)	36%
Sau per km ²	13
Fritidsboliger på svært godt sauebeite	142 (41%)
Fritidsboliger på godt sauebeite	144 (42%)
Fritidsboliger på mindre godt sauebeite	34 (10%)
Fritidsboliger på andre arealer	25 (7%)
Fritidsboliger totalt	345

- Det er en relativt mange eldre og spredte hytter ved Kloppløkkja vest for Slættestjønnna NR (dvs. i selve Gisnadalen), mens nyere og mer kompakte hyttefelter har kommet opp øst for reservatet og videre sørover langs Gamle kongevei (på «Gisnåsen»)
- En del hytter er gjerdet inn med ulovlige gjerder, og det skaper uønsket merarbeid for næringa
- Strava-kart viser mest ferdsel mot Brekkhøa, Falkhøa, Grønhøa, samt vestover mot Trollfoten og Trollhøtta. Ellers er mye konsentrert til veier og løyper. Beitelaget oppfatter at omfanget av ferdsel er økende de fleste steder. Det samme gjelder sykling, bl.a opp på Ramshøpiken
- Sau beiter i praksis over hele beitelaget, mens storfe jevnt over holder seg lavere i terrenget langs Gisna i sørlig del av beiteområdet
- Sauen slippes rett ut fra de fleste gårdene, gjennom utgardene, og fraværet av behov for å kjøre besetningene til beiteområdene er et svært viktig privilegium for utmarksveitenæringa. De er opptatt av at det skal forbli slik
- Det har vært flere nedleggelse i Gisnadalen, så dyr fra Oppdal «diffunderer» inn i større grad
- Problem at turgåere og syklistar ikke lukker grunder i utgardene
- Gullgraving i Gisna har tidvis skapt uønsket forstyrrelse, kunstig belysning og arealinngrep, men dette har avtatt etter strengere regulering

3.1.3.9. Ramsfjell

Tabell 12 viser grenser og nøkkeltall for beitelaget (kilden.nibio, 21.9.2022). Strava «varmekart» i høyre kolonne viser ferdsel i barmarksesongen, unntatt sykkelaktivitet (lastet ned 25.10.2022).

Tabell 12. Ramsfjell beitelag. Tall på fritidsboliger er fra desember 2022.

Beiteområde	Ramsfjell beitelag
	
Registreringskommune	Rennebu
Beiteår	2021
Tal medlemmer	13
Dyreslag	sau, storfe, geit
Sau og lam sleppt	1734
Storfe sleppt	271
Geit sleppt	34
Sau og lam tapt	61
Storfe tapt	0
Geit tapt	5
Landareal i km2	171.8
Tilgjengelig areal i km2	155.7
Sau per km2	11
Svært godt sauebeite (i prosent av hele beitelagsarealet)	17%

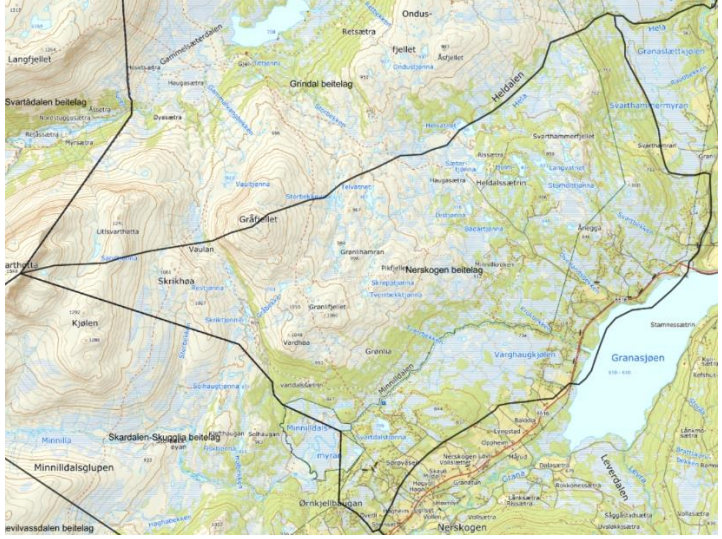
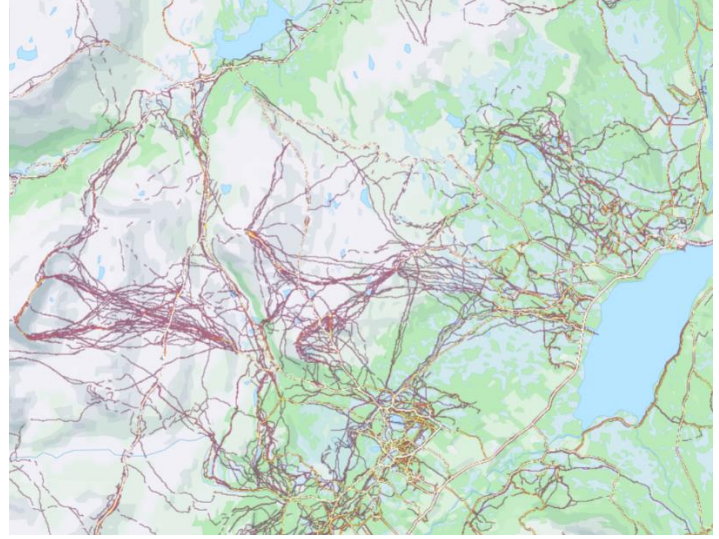
Godt sauebeite (i prosent av hele beitelagsarealet)	25%
Fritidsboliger på svært godt sauebeite	109 (25%)
Fritidsboliger på godt sauebeite	93 (21%)
Fritidsboliger på mindre godt sauebeite	174 (39%)
Fritidsboliger på andre arealer	67 (15%)
Fritidsboliger totalt	443

- Leverdalen og Stamnesetran er definert som svært verdifullt kulturlandskap (ID: KF00000362; naturbase.no)
- Fritidsbebyggelsen er for det meste relativt spredt, men med flere mer tettbygde områder på Nerskogen, langs Grana nord for Granasjøen, samt rundt Furusjøen. I Leverdalen er det primært eldre og spredt utbygging
- Rundt Furusjøen og på Nerskogen er det pressområder, med utfordringer for utmarksbeite og andre utmarksaktiviteter (f.eks. jakt)
- Leverdalen er et kulturlandskap med få nyere inngrep, men et populært turområde, med mye ferdsel fra bl.a. Nerskogen og andre tilreisende
- Strava-kart viser ellers mye ferdsel vestover fra Grana nord for Granasjøen, i fjellene mot Grythatten, Trollhøtta, i fjellområdene øst for Leverdalen, samt nord for Furusjøen
- Løshund og delvis båndhund oppleves som et problem, særlig når lammene er små
- Det samme gjelder svært høy ferdsel på populære stier tidlig om sommeren, ofte som følge av reklamering for «topp-10-turer». Flere døde lam har blitt funnet tett inntil slike ruter, og det er utelukkes ikke at det er en direkte sammenheng
- Beitelaget har lav tetthet av sau grunnet bl.a. flere nedleggelse de siste årene. Det er f.eks. få som slipper beitedyr ved Furusjøen, men dette området er likevel ansett som svært viktig i beitelaget
- Hytter bygget like utenfor sperreutgarder forvansker driften mye, ved at beitedyrene ikke kan slippes rett ut og komme hjem igjen av seg selv, slik som tidligere
- Det er også et problem at utgarder ikke vedlikeholdes når folk har sluttet med dyr
- Påkjørsler på veier er relativt vanlig, særlig på Leverdalsveien langs østsiden av Granasjøen, men også på Nerskogsveien

3.1.3.10. Nerskogen

Tabell 13 viser grenser og nøkkeltall for beitelaget (kilden.nibio, 21.9.2022). Strava «varmekart» i høyre kolonne viser ferdsel i barmarksesongen, unntatt sykkelaktivitet (lastet ned 25.10.2022).

Tabell 13. Nerskogen beitelag. Tall på fritidsboliger er fra desember 2022.

Beiteområde	Nerskogen beitelag
	
Registreringskommune	Rennebu
Beiteår	2021
Tal medlemmer	4
Dyreslag	sau, storfe
Sau og lam sleppt	521
Storfe sleppt	87
Sau og lam tapt	8
Storfe tapt	0
Landareal i km ²	63.5
Tilgjengelig areal i km ²	60.6
Sau per km ²	9
Svært godt sauebeite (i prosent av hele beitelagsarealet)	8%
Godt sauebeite (i prosent av hele beitelagsarealet)	34%
Fritidsboliger på svært godt sauebeite	116 (16%)
Fritidsboliger på godt sauebeite	374 (53%)
Fritidsboliger på mindre godt sauebeite	165 (23%)
Fritidsboliger på andre arealer	51 (8%)
Fritidsboliger totalt	706

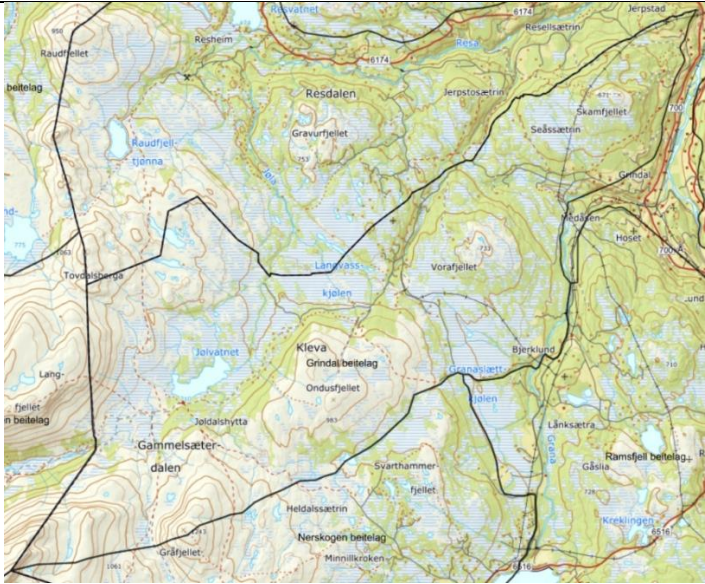

- Det er mye fritidsbebyggelse fra Gregosen til nordenden av Granasjøen. Mange av hyttefeltene her har blitt bygget ut de siste par tiårene, og det er regulert for mange flere fritidsboliger. Utvidelse og fortetting skjer bl.a. flere steder nord for Granasjøen
- Inngjerding av hyttetomter, inkludert mange ulovlige gjerder, opplyses å være svært utbredt
- Strava-kart viser at «vifte-ferdsel» er utbredt i store deler av området, inkludert mot Svarthøtta, Gråfjellet, Minnildalen, rundt Heldalsætrin m.m.

- Tettheten av sau i beitelaget er lavest i utredningsområdet, og flere har lagt ned driften de siste årene, særlig sør i beitelaget
- Løshund er et økende problem i praksis over alt hvor det ferdes folk regelmessig
- Sykling er trukket fram som en stadig økende utfordring
- Påkjørsler stadig problem, særlig på Gamle Nerskogsveien og Nerskogsveien (Fv 6516)

3.1.3.11. Grindal

Tabell 14 viser grenser og nøkkeltall for beitelaget (kilden.nibio, 21.9.2022). Strava «varmekart» i høyre kolonne viser ferdsel i barmarksesongen, unntatt sykkelaktivitet (lastet ned 25.10.2022).

Tabell 14. Grindal beitelag. Tall på fritidsboliger er fra desember 2022.

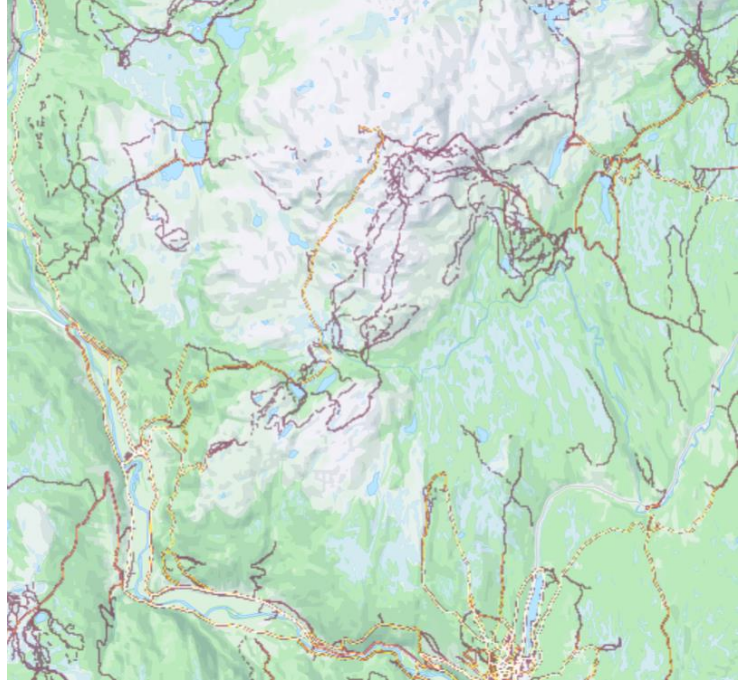
Beiteområde	Grindal beitelag
	
Registreringskommune	Rennebu
Beiteår	2021
Tal medlemmer	4
Dyreslag	sau, geit
Sau og lam sleppt	923
Geit sleppt	32
Sau og lam tapt	27
Geit tapt	0
Landareal i km ²	111.2
Tilgjengelig areal i km ²	106.7
Sau per km ²	9
Svært godt sauebeite (i prosent av hele beitelagsarealet)	8%
Godt sauebeite (i prosent av hele beitelagsarealet)	36%
Fritidsboliger på svært godt sauebeite	70 (36%)
Fritidsboliger på godt sauebeite	50 (26%)
Fritidsboliger på mindre godt sauebeite	54 (28%)
Fritidsboliger på andre arealer	19 (10%)
Fritidsboliger totalt	193

- Tettheten av fritidsboliger er høyest i Vaulan vest for Vorafjellet og nordover mot Gravurfjellet
- Mye utbygging rundt Nerskogen (særlig de siste 20-30 årene) har direkte og indirekte påvirket beitelaget
- Svært mange av hyttene har en eller annen form for ulovlig inngjerding, som sammen med nedbygging medfører beitetap og betydelig merarbeid (særlig langs Jøldalsvegen og omegn. Gjerder er også problematisk for dyrevelferd
- Veien inn til Vaulan og videre til Jøldalshytta (Jøldalsvegen) er en av de aller mest trafikkerte i Trollheimen. Ferdsel i mindre løyper og stier utenfor vei er særlig konsentrert i områdene mot Gravurfjellet og Ondusfjellet
- Løshunder er økende problem mange steder, og det blir flere episoder hvert år i takt med økning i generell ferdsel
- Trening av jakthunder er stedvis også et problem, særlig ved at lam og søye kan skilles
- Sykling skjer mest på større og mindre veier, men økende tendens også på dyretråkk i utmarka. Sykling oppleves som problematisk mot f.eks. Pikfjellet
- Påkjørsler på de større veiene er et problem

3.1.3.12. Ifjellet

Tabell 15 viser grenser og nøkkeltall for beitelaget (kilden.nibio, 21.9.2022). Strava «varmekart» i høyre kolonne viser ferdsel i barmarksesongen, unntatt sykkelaktivitet (lastet ned 25.10.2022).

Tabell 15. Ifjellet beitelag. Tall på fritidsboliger er fra desember 2022.

Beiteområde	Ifjellet beitelag
	
Registreringskommune	Rennebu
Beiteår	2021
Tal medlemmer	13
Dyreslag	sau, storfe

Sau og lam sleppt	4715
Storfe sleppt	15
Sau og lam tapt	245
Storfe tapt	0
Landareal i km ²	157.8
Tilgjengelig areal i km ²	153.9
Sau per km ²	31
Svært godt sauebeite (i prosent av hele beitelagsarealet)	15%
Godt sauebeite (i prosent av hele beitelagsarealet)	33%
Fritidsboliger på svært godt sauebeite	63 (38%)
Fritidsboliger på godt sauebeite	29 (18%)
Fritidsboliger på mindre godt sauebeite	41 (25%)
Fritidsboliger på andre arealer	31 (19%)
Fritidsboliger totalt	164

- Hytter er stort sett konsentrert i området ved Nyhussætra, og ellers spredt i lavereliggende områder. Noen nye hytter har kommet opp ved beitelagsgrensa i øst
- Inngjerding (lovlig og ulovlig) er et lite problem i beitelaget, men dårlig vedlikeholdte sperreutgarder skaper utfordringer
- Strava-kart viser konsentrasjon av ferdsel for det meste i løyper og relativt få traséer, med hovedvekt på sørsiden av Ilfjellet og langs Hurunda, samt i sentrumsnære områder nord for Berkåk
- Tendens til en moderat økning i ferdsel de siste årene, delvis fra tilreisende fra Oppdal, Nerskogen og andre «hyttegrender», men også som følge av reklamering for «topp-10-turer» i kommunen
- Offentliggjøring av nye «topp-10-turer» i «kritisk» slippfase for sauedriften i slutten av mai/tidlig juni, har hatt uheldig effekt flere ganger. Dette siden beitedyr normalt slippes fra gårdene i lavlandet, og mye ferdsel på veier og stier i denne perioden medfører spredning av dyrene og forstyrrer det ønskede trekket oppover i terrenget
- Beitelaget er totalt sett lite plaget med ferdsel og inngrep, og ønsker å beholde det slik
- Løshunder er et problem, men grunnet generelt lite ferdsel er problemet de fleste år begrenset
- Sykling er lite utbredt, men det har vært en liten økning de siste årene
- Noen påkjørsler skjer på de tre veiene som går inn i beiteområdet fra Orkdalen i øst, bl.a. langs Hurunda

3.2. Del 2. Tiltak (fremtidig utmarksbeite for bufe i forhold til inngrep og forstyrrelser)

Som nevnt i kap. 3.1.2 er mange av de aktuelle problemstillingene felles for alle beitelagene i utredningsområdet. Nedenfor følger oppsummering av de viktigste, med kortfattede forslag til tiltak som kan virke avbøtende. I kap. 3.3.3. følger forslag til konkrete tiltak i de respektive beitelagene. Rapporten «Felles kunnskapsgrunnlag» fra 2021 omhandlet i praksis de samme temaene, så vurderingene nedenfor er for det meste sammenliknbare med det som ble skrevet i «Felles kunnskapsgrunnlag».

Stor grad av samkjøring mellom Rennebu og Oppdal kommune (og med de andre kommunene i Trollheimen og Ilfjellet), vil naturlig nok øke sjansen for å lykkes med gjennomføring av tiltak. Best mulig dialog mellom kommunene og de ulike næringene med interesser i området er også helt avgjørende for å redusere konfliktnivået og finne gode løsninger.

3.2.1. Relevante tiltak i alle beitelag

3.2.1.1. Utbygging og inngjerding

Samtlige kontaktede representanter for beitelag og setre mener at utbyggingsfrekvensen av fritidsboliger (med tilhørende veinett) må reduseres betydelig i fremtiden. I hvilken grad, og på hvilken måte, er det noe uenighet om. Begrunnelsene er basert på allerede erfarte problemer, men også i et langsiktig «føre-var»-perspektiv. Utbyggingshastigheten av fritidsboliger har stedvis vært så rask og omfattende at det er stor enighet om at tilsvarende utvikling de neste årene vil medføre store negative konsekvenser for en rekke utmarksbeitebrukere/beitelag, men også for næringa som helhet. Konkrete felles problemstillinger direkte knyttet til utbygging, og anbefalte tiltak, er oppsummert i Tabell 16.

Tabell 16. Utbredte problemstillinger knyttet til utbygging, med forslag til tiltak.

Problemstilling	Avbøtende tiltak
Nedbygging av beiter og andre funksjonsområder for beitedyr i utmark	<ul style="list-style-type: none">• Redusere hytteutbygging i allerede regulerte hyttefelter• Svært restriktiv (eller ingen) regulering av nye felter, og evt. kun etter tett dialog med utmarksbeitenæringa• Planlegge utbygging i lys av beitekvalitet. Kilden.nibio gir i dag god indikasjon på fordelingen av vegetasjon av ulik beitekvalitet. Alternativt kan nye kartlegginger utføres av nøytrale og kompetente kartleggere der konkrete utbygginger er foreslått/ønsket. Kartlegging og vurdering ift. utmarksbeite må gjøres tidlig, dvs. lenge før tiltakshaver har fått indikasjon på at utbygging kan skje.• Unngå utbygging og inngrep i traséer som er spesielt viktige for samling av dyr (f.eks. gjerder, dyretråkk). Beitenæringa vet hvor disse er. God kontakt og dialog er avgjørende• Ønsket/planlagt utbygging bør diskuteres med berørte beitelag som risikerer å miste beiteareal. Økonomisk kompensasjon for tapt beiteareal kan diskuteres og fremforhandles. Kompensasjon betales av utbygger eller grunneier

<p>Fortetting av eksisterende vs. etablering av nye hyttefelter</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Fortetting er å foretrekke. Det anbefales generelt ingen regulering av nye hyttefelter innenfor beitelagene. Fortetting må planlegges slik at beitedyr fortsatt har beitetilgang mellom hytter, og nye enheter må ikke legges i områder som er spesielt viktige for samling og flytting av beitedyr • Problem med fortetting i et gitt hyttefelt reduseres noe dersom ulovlige gjerder samtidig fjernes. Dette fordi ulovlig inngjerding i praksis medfører et større beitetap rundt hyttene, dvs. der gjerder omfatter mer enn tillatt areal (hhv. 40% og 50% av eiendommen i de to kommunene).
<p>Gjerder rundt hytter (både ulovlige typer og gjerder av for stort omfang)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kjøpere av hytter må lenge før kontrakter signeres tydelig opplyses om beiteretten i utmark, og om gjerderegler. Per i dag er reglene nevnt i mange reguleringsplaner, men det er usikkert hvor nøye dette leses. Det vil i ettertid være lettere å håndheve regelverket dersom hyttekjøpere spesifikt har signert på at de er innforstått med regelverk knyttet til beiterett og inngjerding. Da kan det i fremtiden ikke skyldes på at «hyttenaboen gjør slik og slik, så hvorfor kan ikke jeg?» • Kommunen eller andre med myndighet må starte prosess med oppsyn, varsling og evt. bøtelegging av hytteeiere med ulovlige gjerder. Særlig strømgjerder og ufullstendige og farlige gjerder må fjernes i første omgang. Deretter kan fokus skifte til gjerder uten direkte fare for dyrevelferd, men som medfører beitetap og merarbeid. Prosessen må starte et sted, og informasjon til hytteeiere om denne prosessen må formidles i lokalpresse og andre kanaler. Begynnende håndheving av gjerderegler vil sannsynligvis ha preventiv effekt etter hvert som det ryddes opp i ulovlig gjerder ett sted, og ryktet sprer seg • Kostnader knyttet til oppsyn, saksbehandling og håndheving av gjerderegler kan dekkes av øremerkede midler tatt fra næringer som i mange tiår har tjent mye på hyttebygging i kommunene (f.eks. entreprenører, meglere, handelsnæring m.fl.) • Som et minimumstiltak på kort sikt bør lokalpresse, sosiale media m.m. benyttes til i hvert fall å gi hytteeiere informasjon om at de hvert år må sjekke at gjerdene er i så god forfatning som mulig i god tid før beitedyr slippes i mai/juni • Inngå avtale med selgere av strømgjerder (f.eks. Biltema, Felleskjøpet osv.) om at kjøper av elektriske gjerder i kassa før betaling automatisk informeres om at elektriske gjerder er ulovlig å benytte rundt fritidsbebyggelse. Dette kan enkelt programmeres i butikkene, slik at det kommer opp et varsel før kunden betaler • Vurdere å gjerde hyttefelter ute fra beiteområder. De fleste i utmarksbeiteområdet er skeptiske til dette, men det kan vurderes for de aller tetteste og mest belastede feltene, samt for hyttefelter som ligger sentrumsnært. For noen av de sistnevnte kan sperreutgader relativt enkelt legges rundt hyttefeltene. Beitelag bør i så fall kompenseres økonomisk av utbygger eller grunneier, og kostnader til gjerder belastes utbygger

Annet	<ul style="list-style-type: none"> • Krav om etablering av ferister på alle veier som oppgraderes eller bygges gjennom sperreutgarder, med pålegg om vedlikehold av disse. Det bør etter dialog med beitenæringa utarbeides én standard for alle ferister, inkludert for gjerdene inn mot feristene. Ferist er ansett som bedre enn grunder, siden folk ofte ikke lukker grunder. Gjerdeklyv er et godt alternativ der turstier krysser gjerder • Riktig dimensjonerte stikkrenner og tiltak mot erosjon rundt ferister, slik at disse ikke fylles raskt opp ved mye nedbør. Veilagene spiller en viktig rolle i denne sammenheng • For storfe kan bruk av no-fence-teknologi virke avbøtende rundt problematiske områder, men det koster penger • Kommunen eller annen offentlig myndighet må være mellomledd mellom beitenæringa og andre næringsinteresser. Dette fordi beitenæringa utgjør et stadig redusert mindretall i forhold til andre interesseparter, og det er belastende å stå på barrikadene overfor stadig mer dominerende hytte- og handelsnæringer • Lav terskel for gjennomføring av konsekvensutredninger i konkrete saker med konfliktpotensiale
-------	--

3.2.1.2. Ferdsl

Ferdsl i seg selv er av de færreste i beitenæringa ansett som et stort problem, men omfanget er stedvis så omfattende at visse tiltak bør vurderes. Fri ferdsl i utmark er en viktig rettighet i Norge, og foreslåtte tiltak retter seg følgelig mest mot informasjon og dialog (Tabell 17).

Tabell 17. Utbredte problemstillinger knyttet til ferdsl, med forslag til tiltak.

Problemstilling	Avbøtende tiltak
Løshund	<ul style="list-style-type: none"> • Mer informasjon om at båndtvang gjelder tom. 31. oktober alle år. Lokalpresse, sosiale media, m.m. må brukes for å informere om hunde-regler, og om konsekvenser for beitenæringa når regler ikke følges. Det bør settes opp skilt om informasjon om dette på f.eks. alle parkeringsplasser i Trollheimen • Regler knyttet til båndtvang må håndheves mye strengere, med bøtelegging. Samtlige beitelag melder om en økning i antall løshunder
Sykling i utmark	<ul style="list-style-type: none"> • Etablering av faste sykkeltraséer må kun godkjennes etter dialog med respektive beitelag. Konsentrering av sykling i utmark til visse områder vil være positivt for utmarka i området totalt sett • Mer informasjon i lokalpresse, dialog med utsalgssteder (sportsbutikker o.l.) innlegg i sykkelblader m.m., om negative konsekvenser av sykling for beitenæringa • Informasjon i tilsvarende kanaler om behov for grunneiers tillatelse før gjennomføring av organiserte arrangementer og etablering av løyper. Dette gjelder også ved kun små modifiseringer av terreng og vegetasjon

	<ul style="list-style-type: none"> • Oppfordre folk til ikke å sykle i viktige beiteområder (særlig områder med lite annen ferdsel) før tidligst i juli, dvs. ikke sykle mens lammene er svært små
«Topp-10-ruter» til fjelltopper, og andre organiserte og annonserte utmarksaktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Unngå at «topp-10-ruter» o.l. offentliggjøres samtidig med kritiske perioder for utmarksbeitenæringa. Dette gjelder særlig når beitedyr slippes på beite i mai/juni, og i sanketiden i september/oktober. Mye ferdsel i utmark kan da medføre spredning av dyr, stress, og merarbeid for dyreeierne • Beitenæringa bør inkluderes i vurdering av hvilke aktuelle fjelltopper/severdigheter som evt. kan medføre problemer
Ferdsel	<ul style="list-style-type: none"> • Ikke legge til rette for nye turløyper i områder som i dag er lite benyttet av mennesker • Gjerde inne mye brukte teltplasser, parkeringsplasser o.l., f.eks. ved turisthytter. Dette for å hindre at beitedyr roter seg inn på områdene, og at skader oppstår på dyr eller utstyr
Påkjørsler grunnet motorisert ferdsel	<ul style="list-style-type: none"> • Inngå dialog med Statens vegvesen, grunneiere og veilag om reduksjon av fartsgrenser og/eller etablering av fartsdempende tiltak (fartsdumper, skilting m.m.) på utsatte strekninger
Annet	<ul style="list-style-type: none"> • Informasjon langs populære turruter og parkeringsplasser om at beitedyr ikke må mates

3.3.3. Konkrete vurderinger per beitelag

Utredningsområdet er stort og sammensatt, både i forhold til topografi, påvirkningsgrad fra mennesker, tetthet av beitedyr, m.m. Vurderingene i delkapitlene nedenfor er gjort så konkrete som utreder mener det er grunnlag for innenfor rammene av dette oppdraget. Fokus er nesten utelukkende på fritidsbebyggelse, og relaterte problemstillinger knyttet til ferdsel. Kommuneplaner gjengitt på nettsiden kommunekart.com har blitt benyttet som overordnet referanse for hvor ulike typer inngrep eksisterer, eller er planlagt. Det er opplagt at detaljerte anbefalinger om nøyaktig hvor et gitt inngrep (f.eks. en enkelt hytte eller en løypestrekning) bør etableres, ikke er mulig innenfor prosjektets rammer. Totalt sett er det høy tetthet av fritidsboliger i utredningsområdet, og mange steder er det liten avstand mellom hyttefelter. Basert på innspill fra beitelagene og konklusjonene i «Felles kunnskapsgrunnlag», anbefales generelt at det ikke reguleres for eller etableres nye hyttefelter innenfor utredningsområdet. Konkrete anbefalinger nedenfor begrenser seg følgelig til evt. utvidelse/fortetting av eksisterende felter. Vurderingene er gjort per beitelag som helhet, og ikke for enkeltmedlemmer og besetninger innenfor beitelagene. I visse tilfeller kan anbefalingene slå svært ulikt ut for medlemmer i beitelagene, avhengig av hvor de har sine dyr på beite. Områder som i kilden.nibio er markert innenfor Gjevillvassdalen-Skardalen kalvsankelag, er nedenfor vurdert innenfor det beitelaget området faktisk tilhører (jf. Figur 6).

3.3.3.1. Trollheimen søndre

Eksisterende og foreslåtte utbygginger i kommuneplanen omfatter primært fritidsbebyggelse ved Horvli like utenfor beitelagets grenser i sør, flere steder innover Storlidalen (særlig i Storlia innerst i dalen), samt i Hornlia. Horvli består for det meste mindre godt sauebeite, men innover Storlidalen har utbygging i stor grad skjedd på godt og delvis svært godt beite. I Hornlia ligger det aller meste av hytter på svært godt beite for sau og storfe, inkludert på grasrike utforminger. Hornlia og særlig Storlidalen, er springbrett for mye ferdsel innover i sentrale deler av beiteområdet, og eventuell fortetting her bør være svært begrenset (et fåtall nye hytter etter grundige vurderinger og innspill fra beitelaget). Eventuell begrenset fortetting av eksisterende hyttefelter anbefales først og fremst i Horvli. Dette fordi beitekvaliteten er lavere der, og fordi området i stor grad ligger utenfor beitelagsgrensa.

3.3.3.2. Gjevillvassdalen

Beitelaget omfatter i sør arealer som i kilden.nobio faller inn under Gjevillvassdalen-Skardalen kalvsankelag. Flere av hyttefeltene sør i Gjevillvassdalen (særlig mellom Rv 70 og Osen) er allerede så tett bygget ut at de opprinnelig svært gode beitearealene for sau og storfe mange steder er bygget ned, og i tillegg sterkt fragmentert. Liknende hyttefelter øst for Oppdal sentrum er i kilden.nibio markert som «uproduktive areal», sannsynligvis fordi verdsetting av beite ble utført etter at hyttefeltene var bygget ut (jf. fotnote til Tabell 8). I Gjevillvassdalen ble verdsetting av beitekvalitet gjort før utbyggingen av hytter. Basert på kilden.nibio kan det følgelig argumenteres for at de tetteste hyttefeltene har mistet verdi for beitedyr, og kan fortettes videre. Men dersom disse områdene skal vurderes som «uproduktive», viser det også tydelig at svært mye av de beste beiteområdene i så fall allerede er tapt. I praksis er ikke dette så svart-hvitt, og sau (og delvis storfe) beiter fortsatt til en viss grad i de aktuelle hytteområdene i Gjevillvassdalen, men med betydelig merarbeid for eierne. Stedvis «lokkes» bufe også inn i hyttefeltene av anlagte plener, tilsådde grøftekanter rundt hytteveier o.l. Konsekvensen er merarbeid og friksjon med hytteeiere. Samtidig er de tetteste hyttefeltene i området så sterkt påvirket, at det kan argumenteres for at videre fortetting ikke vil ha mye å si. Begrenset fortetting (anslagsvis noen titalls enheter totalt) må kunne vurderes i de allerede tetteste utbygde feltene, men det må først hentes inn konkret informasjon fra beitenæringa om hvor dette vil skape minst konflikt, slik at de få resterende beiteområdene av stor verdi bevares. Flere hytter vil medføre ytterligere belastning på utmarka gjennom ferdsel, men sett i forhold til eksisterende antall hytter, vil netto endring ved restriktiv fortetting, bli liten. Flere av hyttefeltene her er klare kandidater til eventuell inngjerding for å holde sau og andre husdyr ute. Dersom inngjerding av hyttefelt blir aktuelt, må beitelagene kompenseres for tapt beiteland, og utbygger belastes med alle kostnader.

Det er begrenset med inngrep og utbygginger nord for Løkkjsætra, og det er heller ingen nevneverdige planer om videre utbygginger. De beste beitene i beitelaget er mer utbredt sør for dette, men også innover Gjerdøldalen, og i daler og sørvendte lier langs Gjevillvatnet, er de godt og svært godt beite. Store deler av beitelaget inngår i Trollheimen landskapsvernområde, og er derfor vernet. Områdene utenfor verneområdet er også i stor grad preget av omfattende ferdsel, med bl.a. rapporter om økende omfang av påkjørsler på bilveier. Det bør vurderes å øke bomavgiften på veien langs Gjevillvatnet. Reduksjon i fartsgrense/fartsdumper på særlig utsatte strekninger, er andre alternativ. Det er allerede et omfattende sti- og løypenett nordøst i beitelaget mot Skarvatnet, og det bør ikke

tilrettelegges for flere løyper her. Det samme gjelder innover i Trollheimen. For beitelagsmedlemmer som har dyr langt vest i området er det en fordel om turistbåt som tidligere gikk på Gjevillvatnet ikke gjenopptar driften. Det bør informeres og skiltes godt om båndtvangsreglene rundt badestranda ved Raudøra.

3.3.3.3. Gjevillvassdalen-Skardalen kalvsankelag

Som nevnt omfatter dette området deler av tre andre beitelag, og vurderinger er gjort under de respektive beitelagene.

3.3.3.4. Skaret

Beitelaget omfatter også områder som i kilden.nibio er lagt under Gjevillvassdalen-Skardalen kalvsankelag. All fritidsbebyggelse rundt f.eks. Skarvatnet ligger innenfor Skaret beitelag. Tettheten av hytter rundt Skarvatnet er for det meste så høy at videre fortetting med anslagsvis 10-15 enheter ikke vil gjøre noen stor forskjell, utover å skape noe mer ferdsel i bakenforliggende områder. Fortetting må i så fall vurderes i tett dialog med beitelaget, og primært skje mellom vannkanten og Nerskogsveien, slik at nye inngrep konsentreres mellom to eksisterende barrierer (hhv. vannet og veien). Nye inngrep bør ses i sammenheng med beiteverdi, som for det aller meste er svært god rundt Skarvatnet, og utbygging på de beste arealene bør unngås. Svært begrenset fortetting i felter på oppsiden av veiene rundt vannet (totalt noen få enheter) kan kanskje vurderes, men bit-for-bit-utbygging utover og oppover fra eksisterende felter vil på sikt være med på erodere beitegrunnet i et område med stor beiteverdi. Området er allerede sterkt preget av turaktiviteter, og videre utvikling av stier og løyper bør unngås. Særlig området rundt øvre del av Vekveselva og Grøliin er svært lite forstyrret av menneskelig aktivitet, og bør påvirkes i minst mulig grad. Det bør startes prosess med Statens vegvesen for å se på muligheter for fartsreduksjon på Nerskogsveien (i hvert fall på strekninger særlig utsatt for påkjørsler).

3.3.3.5. Vekveselva-Lia

Fra Vangslia i vest til Rønningen i øst er det (via sentrumsnære arealer nord for Oppdal sentrum) stedvis svært mye fritidsbebyggelse, turløyper, skianlegg, m.m. En rekke hyttefelter (inkl. bl.a. Rønningslia, Storlia, Oppdalstoppen og Støltrøa) ligger på beitemark som i kilden.nibio er definert som «uproduktive areal». Dette er sannsynligvis en følge av at verdsetting av beitet ble gjort etter utbygging av hyttefeltene, og kan ikke brukes som argument for at disse områdene har mistet all verdi som beiteland, og at det bare er å bygge videre. En viss fortetting av eksisterende hyttefelter (anslagsvis et par titalls enheter totalt) må likevel kunne vurderes. Disse bør legges i de allerede mest utbygde og lavestliggende delene av hyttefeltene, gjerne utenfor grensen til beitelaget. Det vil være uheldig dersom utmarka mellom eksisterende hyttefeltene, og oppover i terrenget bygges ytterligere ned. Dette grunnet fare for tap av overveiende svært godt beite i sørvendte lier, kombinert med økt fragmentering, og påfølgende tap av beitefunksjonalitet. Ytterligere fragmentering medfører også betydelig med merarbeid og mer uforutsigbare driftsforhold for sauene.

Det aller meste av beitelaget er allerede mye preget av friluftaktiviteter, og det bør ikke legges til rette for nye turstier, løyper o.l. utover de som eksisterer i dag. De mange nedfartene i alpinanlegg er potensielt svært godt beiteland for sau, men en rapportert økning i omfang av bl.a. downhill-sykling

har stedvis negativ påvirkning på dette. En mulighet kan være å inngå avtaler med alpinanleggene om at kun visse heiser og nedfarter brukes til dette, og at de resterende ikke benyttes til dette eller andre tilrettelagte aktiviteter.

3.3.3.6. Nordskogen

Fra Lia/Aunsætra i vest til Holda/Baklia i øst ligger det langs Gamle Kongeveg en rekke hyttefelter. De vestligste ligger overveiende på gode beiter for sau og storfe, mens sør og øst for Vora ligger hyttefeltene nesten utelukkende på svært gode beiter. Også i Grytdalskaret og Grytdalen eksisterer utbredt fritidsbebyggelse, men i mindre grad. Vora-området har blitt trukket fram som veldig viktig for beitenæringa, inkludert for tamrein i Trollheimen sijte. Beiteforholdene er svært gode i liene rundt denne fjelltoppen, men området er også viktig i forbindelse med sanking og slipp. Hytteutbygging og etablerte løyper (både sommer og vinter, inkludert sykling) på og Rundt Vora, samt til Storhøa, bidrar til en betydelig grad av forstyrrelser for de besetningene som beiter i denne delen av beitelaget. Konkrete tiltak mot ferdsel er vanskelig å foreslå utover det som er omtalt i kap. 3.2.1. Det bør i hvert fall ikke legges til rette for flere attraksjoner/løyper o.l. som kan øke belastningen på Vora og omegn. Reduksjon/stopp i ny fritidsbebyggelse er (som ellers i utredningsområdet) sannsynligvis det viktigste enkelttiltaket for å redusere forstyrrelser fra ferdsel, løshunder, forsøpling osv. I Grytdalsskaret mellom Vora og Storhøa anbefales ingen ytterligere utbygging eller fortetting av hyttefelter, primært grunnet reindriften, men også fordi det vil legge til rette for mer ferdsel inn i sentrale deler av beitelaget. Bjørklia, Medskoghaugen og andre hyttefelter i sørenden av beitelaget fremstår som de beste kandidatene for begrenset fortetting (noen enheter totalt), primært grunnet at de ligger delvis utenfor beitelagets grenser, men også siden de i stor grad ligger på dårligere beiteland.

3.3.3.7. Skardalen-skugglia

Det er mye fritidsbebyggelse ved Gregosen, Ørnkjellhaugen, Buslettjønna, og noe ved Skaret og Skarvollen, hvorav mange hytter opplyses å ha ulovlige gjerder. Det meste av bebyggelsen ligger på gode og svært gode beitearealer. Beiteområdet er langstrakt, og går i vest langt inn i Trollheimen landskapsvernområde. Ferdsel er svært utbredt mange steder, og foruten fra nevnte hytteområder, får beitelaget også betydelig med ferdsel fra hyttefelter rundt Nerskogen og Skarvatnet. En rekke attraktive fjelltopper og løypenett, kombinert med hyttefelter, medfører stor grad av «vifte-ferdsel» i mye av beitelaget. Nerskogsveien går også sentralt gjennom beitelaget, med problemer tilknyttet biltrafikk og påkjørsler. Som for mange andre beitelag anbefales en sterk reduksjon i fremtidig utbygging av hytter, siden mye av ferdselen og problemstillingene rundt, er knyttet til dette. Noe fortetting i eksisterende felter (noen enheter totalt) kan vurderes, men det oppfordres til tett dialog med beitenæringa i denne forbindelse. Tiltak mot ferdsel som sådan er mindre aktuelt, utover det som er vurdert under kap. 3.2.1. Konkrete tiltak for å redusere påkjørsler inkluderer bl.a. redusert fart på Nerskogsveien, eller i det minste å starte prosess med Statens vegvesen for å finne en løsning på dårlig vedlikeholdte ferister på veien.

3.3.3.8. Gisnadalen

Eksisterende og foreslåtte utbygginger av fritidsbebyggelse er konsentrert til vestsiden av Gamle Kongevei fra omtrent Gisnåsen i sør til Randistigen i nord, over en strekning på ca. 3 km. Dette

omfatter et område omtalt som «Gisnåsen». Arealene her er dominert av beite av god kvalitet for sau og storfe. Det er også mye myr. Denne sørlige delen av beitelaget er det området hvor storfe i størst grad går på utmarksbeite. Noen foreslåtte mindre utbygginger er også markert rundt Stølsvang og Slættet lenger vest (i selve Gisnadalen). Hyttfeltene på og rundt Gisnåsen ligger i dag spredt langs Gamle Kongevei, med få hundre meter mellomrom. Utvidelse av eksisterende hyttfelter inn i mellomrommene mellom eksisterende hyttfelter vil på sikt bidra til at hele strekningen vil kunne fremstå som ett mer eller mindre sammenhengende hyttfelt. Noe fortetting inne i eksisterende hyttfelter kan vurderes (noen få enheter totalt), særlig siden eksisterende infrastruktur allerede er på plass. Utvidelse av felter vil bidra til å bygge ned arealene mellom eksisterende felter. Mange av hyttfeltene er i dag relativt små og ligger nær Gamle Kongevei. Det anbefales at noen av disse hyttfeltene gjerdes inn. Negativ påvirkning på Slættestjønnen naturreservat bør vurderes nøye ut fra økologiske hensyn ved evt. fortetting av de nordligste feltene.

Lenger inn (vest) i selve Gisnadalen er landskapet i dag preget av få fysiske utbygginger, og lang vei til sentrumsområder, større veier, jernbane, m.m. Fritidsbebyggelsen her er overveiende av eldre dato, og ligger relativt spredt. For bufe er det lite problematisk å beite i disse områdene, og hytteeierne er overveiende «erfarne» og har forståelse for hva utmarksbeite innebærer. Beitelagsmedlemmene slipper dyr direkte fra gårdene, og inngrep i utmarka vil lett kunne komplisere dette. Det anbefales ikke at det bygges ny fritidsbebyggelse vest for Slættestjønnen naturreservat. Ferdsel i de vestlige delene av Gisnadalen er relativt høy, grunnet bl.a. tilreisende fra andre hytteområder og steder, men det er per i dag ikke opplagte grunner til å innføre tiltak mot dette. Gamle kongevei har periodevis mye trafikk, og det kan vurderes å sette opp fartsdempere visse steder.

3.3.3.9. Ramsfjell

Eksisterende og foreslått fritidsbebyggelse er i stor grad konsentrert på Nerskogen (sør for Nerskogsveien) og i Furusjøen-Hestvatnet-området nord for Granasjøen. I Leverdalen er det en god del bebyggelse, men den er overveiende eldre datering. Beiter påvirket av utbygging er av variabel kvalitet de fleste steder, og særlig rundt Furusjøen-Hestvatnet er det relativt mange hytter og hyttfelter som ligger på mindre gode beiter, inkludert et foreslått hyttfelt like vest for Lauvåstjønnen. Samlet belastning rundt Nerskogen er allerede høy for utmarksbeitenæringa, og det kan argumenteres for at begrenset fortetting (anslagsvis et par titalls nye hytter totalt) derfor kun bør vurderes i området mellom Hestvatnet og Furusjøen, inkludert i feltet like vest for Lauvåstjønnen. Leverdalen fremstår som et svært viktig område for beitenæringa, og utbygging i eller rundt denne dalen bør ikke skje. Leverdalen er også registrert som svært verdifullt kulturlandskap. Påkjørsler er nevnt som et relativt stort problem på Leverdalsveien og Nerksogsveien, og tiltak (reduert fartsgrense/fartsdumper e.l.) bør vurderes på særlig utsatte strekninger. Konkrete tiltak mot ferdsel anses ikke som veldig relevant, men som andre steder bør «topp-10-turer» o.l. diskuteres med beitenæringa før disse velges ut. Beitelaget har indikasjoner på at flere døde lam kan ha sammenheng med mye ferdsel i visse områder som følge av offentliggjøring av slike turer.

3.3.3.10. Nerskogen

Store deler av Nerskogen beitelags lavereliggende områder utenfor verneområdene, dvs. fra kommunegrensa mot Oppdal i sør til Granli i nord, er preget av omfattende fritidsbebyggelse. Arealer

utenfor verneområdene som ikke er påvirket av utbygging, utgjøres i stor grad på myrlendt terreng. Hyttefelter dominerer på gode beiter mellom disse myrområdene. Ved Ånegga og Svartbekken er hytter i stor grad lokalisert til svært gode beiter. Ved f.eks. Ånegga og Minnildalen stikker hyttefeltene seg dessuten helt inn til grensen for verneområdene. Det er flere som har lagt ned sauedrift i Nerskogen de siste årene, i hvert fall delvis grunnet samlet belastning, og tettheten av sau er i dag lav (Tabell 13). Hyttefeltene er for det meste store, og strekker seg i mange tilfeller over betydelige arealer i beitelaget. Inngjerding av hyttefelter anses derfor ikke som et realistisk alternativ, i hvert fall ikke for de største feltene, siden det vil medføre stort ekstra beitetap. Fortetting (noen få nye hytter) bør kunne vurderes på allerede begrensede arealer mellom Granasjøen og Nerskogsveien. Fortetting av felter vest for Nerskogsveien bør gjøres kun etter tett dialog med utmarksbeiteøringa (inkludert Trollheimen sjetje, som har svært viktige reindriftsinteresser i området), og kun et fåtall enheter totalt. Fortetting av felter som allerede ligger tett på verneområdene i vest bør helt unngås, siden også hyttebrukere med liten bevegelsesradius da vil få lett tilgang til verdifulle beite- og funksjonsområder inne i verneområdene. Eksempler på områder som ikke bør fortettes er rundt Svartdalstjønnna og Minnildalsmyran i Minnildalen, som ligger relativt langt fra Nerskogsveien, og vil medføre økt trafikk og generell ferdsel inn i viktige områder både for sau og tamrein. Påkjørsler er nevnt som et relativt stort problem på Gamle Nerskogsveien og Nerskogsveien, og tiltak (reduert fartsgrense/fartsdumper e.l.) bør vurderes på utsatte strekninger.

3.3.3.11. Grindal

Den mest omfattende fritidsbebyggelsen er lokalisert til områdene langs Druggu/Vaulan vest for Vorafjellet, hvor det langs en strekning på snaut 3 km er relativt tett med hytter på svært godt og godt beiteland. I nordenden av dette hytteområdet er Druggu hyttefelt (24 nye enheter) vedtatt, også dette på godt og svært godt beite. I forbindelse med Druggu hyttefelt planlegges også direkte veiforbindelse til Resdalen i Orkland, i form av ny veistrekning øst for Frostmyrtjønnna. Veiforbindelse her vil medføre en ny innfallsport til Jøldalsvegen, som allerede er en av de aller mest trafikkerte veiene inn i Trollheimen, med i gjennomsnitt flere titalls passeringer av biler hver dag.

Som ellers i utredningsområdet anbefales også i Grindal beitelag svært restriktiv og redusert fremtidig hytteutbygging. En viss fortetting (noen få nye enheter) på de dårligste beitene i Druggu/Vaulan vil ikke utgjøre en stor forskjell, men det er viktig å ha i bakhodet at dette er et svært viktig område også for tamrein. Store deler av Grindal beitelag ligger i Trollheimen landskapsvernområde, og er vernet mot utbygging. Totalt sett er det få fysiske inngrep innenfor dette beitelaget, men graden av ferdsel knyttet til Trollheimen er stedvis svært stor. I tillegg merker beitelaget betydelig påvirkning i form av ferdsel fra tilgrensende områder, som Nerskogen og Ramsfjell. Jøldalsvegen benyttes av fastboende, hyttefolk og en stor kontingent tilreisende. På Jøldalsvegen bør det vurderes fartsreducerende tiltak, og på parkeringsplassene og overnattingsstedene i forlengelsen av veien bør det gjennom skilting og annen informasjon opplyses tydelig om regelverk ift. båndtvang, at beitedyr ikke må mates osv.

3.3.3.12. Ilfjellet

Det er begrenset med eksisterende og foreslåtte utbygginger av fritidsboliger eller andre inngrep i gjeldende arealplaner. Et unntak er Mjuken hyttegrend ved Berkåk sentrum. Dette er relativt nylig vedtatt på svært godt beite helt i utkanten av beitelagets grense. I bestemmelsene for hyttefeltet er

det stilt krav om at hyttefeltet skal gjerdes inn samlet, og at det før utbygging skulle foreligge skriftlige avtaler om vedlikehold av gjerdene. Dersom sperreutgard blir satt opp rundt hele hyttefeltet, kan det argumenteres for at feltet kan utvides (med anslagsvis noen få enheter) uten at det vil ha noe å si for beitelaget. Inngjerding av feltet medfører større beitetap for beitelaget, men medlemmene kan gjennom forhandling og avtale kompenseres økonomisk av utbygger/grunneier. Prosessen mellom beitelag og utbygger/kommune i dette tilfellet, kan fungere som referanse for evt. inngjerding av hyttefelter i utkanten av beitlagene andre steder i utredningsområdet. Ifjellet beitelag er totalt sett lite preget av inngrep, og områdene med noe fritidsbebyggelse i mer sentrale deler (mest langs Hurunda og i Ilbogen) har svært gode og gode beiter, og er ikke tilknyttet bilvei. Dette forhindrer gjennomfartstrafikk. Kombinert med svært begrenset utbygging av hytter, bidrar dette til generelt lite ferdsel i Ifjellet. For utmarksbeitenæringa som helhet, og særlig reindriften, er dette svært positivt, og bør forbli slik.

4. Referanser

4.1. Personlige meddelelser

Beitelag	Kommune	Deltaker	Møtedato	Tlf.	Kommentar
Trollheimen søndre	Oppdal	Håvard Kletthammer (leder)	11.10.2022	934 84 235	
Gjevillvassdalen	Oppdal	Trond Aalbu (leder)	11.10.2022	997 42 523	
Gjevillvassdalen	Oppdal	Inge Detli	4.11.2022	901 84 765	
Vekveselva-Lia	Oppdal	Leif Conradi Skorem (leder)	10.10.2022	970 79 858	
Nordskogen	Oppdal	Anne Line Killingtvedt (sekretær)	10.10.2022	952 69 264	På vegne av leder Øyvind Melhus
Skaret	Oppdal	Guro Husdal Dørum (leder)	10.10.2022	984 86 706	
Gjevillvassdalen- Skardalen kalvsankelag	Oppdal	Henrik Aalbu (leder)	31.10.2022	909 15 300	
Skardalen- Skugglia	Oppdal	Lars Helge Sesaker (leder) og sønn	11.10.2022	950 22 082	Beitlagsmedlem Magne Dale deltok også
Gisnadalen	Rennebu	Ole Kristian Olsen (leder)	12.10.2022	970 34 726	Beitlagsmedlem Ola Øyvind Havdal deltok også
Ramsfjell	Rennebu	Berit Kristin Voll (leder)	4.11.2022	482 96 209	
Nerskogen	Rennebu	Karl Magnus Holberg (leder)	12.10.2022	412 72 597	
Grindal	Rennebu	Jon Sverre Sugaren	12.10.2022	915 13 575	På vegne av leder Lene Garberg Lygre
Ifjellet	Rennebu	Jon Kvam (leder)	31.10.2022	918 12 279	
Setre					
Vognildsetra	Oppdal	Ingunn Løvsletten	20.10.2022	922 46 402	

Stensessetra	Oppdal	Inger Stensem	25.10.2022	952 13 034	
Gjelsetra	Rennebu	Steinar Vatne	24.10.2022	977 16 036	
Ånegga	Rennebu	Endre Øverland	24.10.2022	470 79 554	
Ålbussætra	Oppdal	Henrik Aalbu	31.10.2022	909 15 300	

4.2. Litteratur

Baldock, N.M., Sibly, R.M. 1990 Effects of handling and transportation on the heart rate and behaviour of sheep. *Applied Animal Behaviour Science* 28, 15-39.

Beausoleil, N.J., Stafford, K.J., og Mellor, D.J. 2005. Sheep show more aversion to a dog than to a human in an arena test. *Applied Animal Behaviour Science* 91, 219–232.

Bouissou, M.F. og Vandenheede, M. 1995. Fear reactions of domestic sheep confronted with either a human or a human-like model. *Behavioural Processes* 34, 81-92.

Hansen, I., Christiansen, F., Hansen, H., Braastad, B., Bakken M. 2001. Variation in behavioural responses of ewes towards predator-related stimuli. *Applied Animal Behaviour Science* 70, 227-237.

Oppdal kommune 2018a. Beiteplan for Oppdal 2018 – 2025. En rullering av beiteplanen fra 2001 og 2009. Oppdal kommune.

Oppdal kommune 2018b. Sti- og løypeplan. Plan for friluftslivets ferdselsårer i Oppdal kommune.

Oppdal kommune 2021. Verktøykasse for beitelag/utmarkslag i arbeid med reguleringsplaner og kommuneplanens arealdel.

Oppdal kommune 2022. Gjerdeveileder. Detaljert info til dyreeiere og eiere av fritidseiendom. Sist revidert mai 2022.

Rannestad, O.T. 2021. Felles kunnskapsgrunnlag for beitebruken i Trollheimen («Felles kunnskapsgrunnlag»). NRAS-rapport 2021-12-20.

Rennebu kommune 2012. Retningslinjer for gjerding av fritidseiendommer. Datert februar 2012.

Rennebu kommune 2014. Beiteplan for Rennebu kommune.

Statens vegvesen (SVV) 2018. Konsekvensanalyser. Veiledning. Håndbok V712.

Venter, Z.S. m.fl. 2021. Back to nature: Norwegians sustain increased recreational use of urban green space months after the COVID-19 outbreak. *Landscape and Urban Planning*, 214.